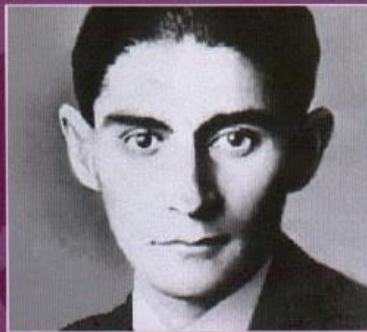

Sadegh Hedayat

Boodschap van Kafka

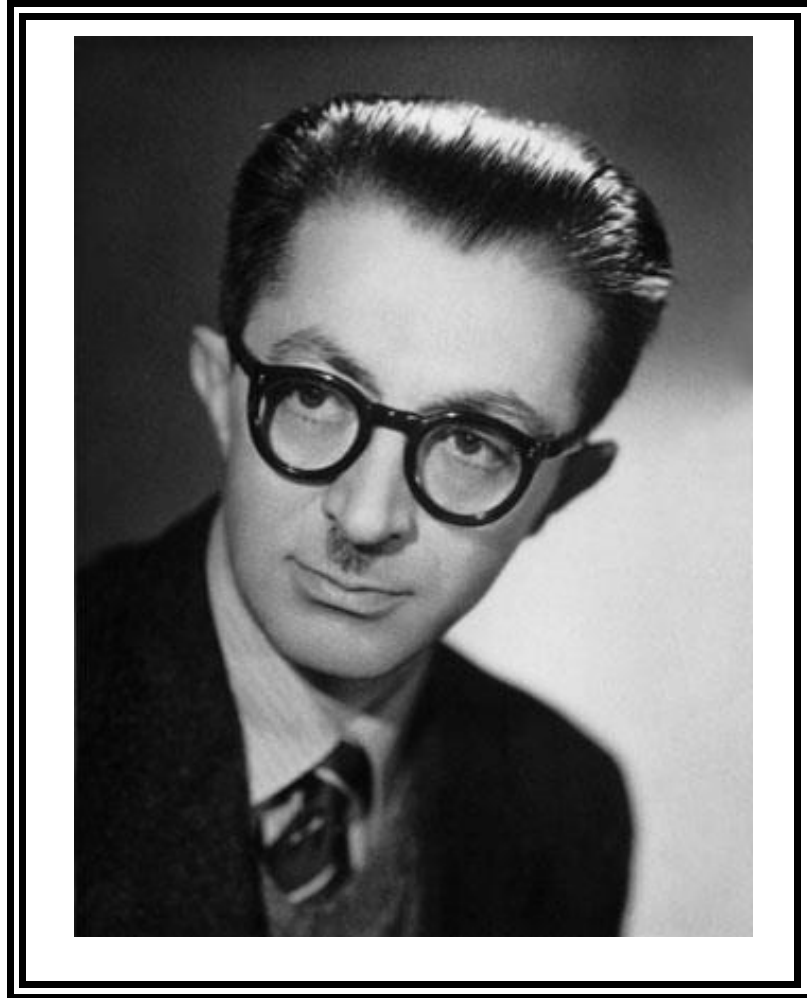

De zwerfhond

Vertaalwerk: Dr. Ali Soleimani

*Hommage aan de honderdderde geboortedag
van Sadegh Hedayat!
17 februari 1903, Teheran - Iran*

Sadegh Hedayat
1903 - 1951

Sadegh Hedayat

**Boodschap
van Kafka
&
De zwervhond**

Vertaalwerk: Dr. Ali Soleimani

**UITGEVER:
HET TALENHUIS
DRACHTEN – NEDERLAND**

Oorspronkelijke titel:

پیام کافکا و سگ ولگرد

Payamè Kafka & Sagè Welgard

Nederlandse vertaling uit het Perzisch (Farsi) en aantekeningen:
Soleimani, Ali

De afbeeldingen op de omslag zijn de meest beroemde foto van Franz Kafka en betreft een kopie uit de Iraanse encyclopedie Farhang-e Farsi Mo'in en een kopie van de omslag van de Perzische 7de druk van 'De zwerfhond'.

De foto op pagina 4 is de meest beroemde foto van Sadegh Hedayat en betreft een kopie uit de 4de Perzische druk van 'Boodschap van Kafka'.

De foto op pagina 9 is één van de laatste foto's van Sadegh Hedayat en betreft een kopie uit een privé collectie.

De afbeelding van de plattegrond van de begraafplaats Le Père Lachaise op pagina 99 is een kopie van een plattegrond, uitgegeven door Editions Vermet Paris.

De foto van het grafmonument van Sadegh Hedayat op pagina 101 is uit het archief van Het Talenhuis.

Druk- en bindwerk: Donkel & Donkel, Drachten - Nederland

ISBN-10: 90-807633-7-3 ISBN-13: 978-90-807633-7-1

Eerste druk: 17 februari 2006

Uitgever:

HET TALENHUIS

01062831 KvK. Leeuwarden 10-10-1991

JANSONIUSPLEIN 19

9203 NH DRACHTEN

Tel.:(+31) 0512 - 540560

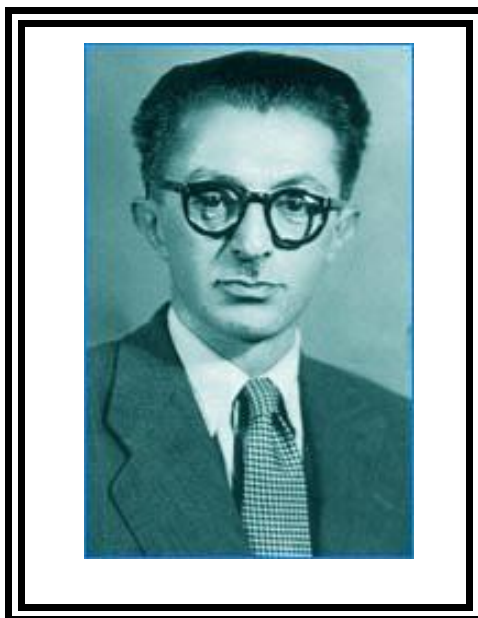
Internet: www.talenhuis.com

E-mail: info@talenhuis.com

Annotatie	9
Inleiding	11
Boodschap van Kafka een essay van Sadegh Hedayat	13
Encyclopedische Levensbeschrijving van Kafka	73
Werken van Kafka volgens overige bronnen	75
Een korte levensbeschrijving van Sadegh Hedayat	79
De zwerfhond	87
Plattegrond van de begraafplaats Le Père Lachaise	99
Foto van het grafmonument van Sadegh Hedayat	101
Literatuurlijst	103
Verdere literatuur	104
De zwerfhond (In het Perzisch)	107-115

سگ ولگرد ۱۱۵ – ۱۰۷ (فارسی)

ANNOTATIE

103 jaar Sadegh Hedayat

Het is voor meer dan negen en negentig procent van de kinderen van Adam gewoon, dat de dood hun einde betekent. Het is voor meer dan negen en negentig procent van de rest ook gewoon, dat zij met de titel van overledene, zaliger, wijlen of dergelijke in de geschiedenis verdwijnen.

Uiteindelijk bereikt van die laatste minder dan één procent het leven zonder dood. Eigenlijk is voor deze groep de dood nog maar het begin. Het begin van groot worden en blijvend groter worden. Natuurlijk niet in de betekenis van groot worden tot volmaaktheid. Nee, het groot worden in de betekenis van kennis.

Met de dood van een ieder uit deze groep, begint het stralen van een bundel licht, die met de dag stralender wordt tot deze persoon een zon wordt of een prachtige ster in zijn of haar gemaakte heelal.

Voor de lieden van deze groep is de dood het ochtendgezag van de overwinning op de duisternis.

Pas na de dood van deze mensen, maken hun eigen cultuurgelovenden kennis met hun betekenis en langzamerhand mensen van andere culturen. Op een gegeven moment worden ze gewaardeerd en bewonderd door iedereen en overal.

Deze mensen zijn de makers van de grote wens van de mensheid.

En Sadegh Hedayat is ongetwijfeld één van hen. Zijn begin van groot worden is al begonnen.

Het is voor Het Talenhuis een bijzondere eer om het werk van deze grootmeester van de Perzische literatuur in het Nederlands te mogen uitgeven. Bij leven en welzijn zal de uitgever ieder jaar, rond februari, een werk van Sadegh Hedayat publiceren.

Voor het volgende jaar staat zijn boek 'Neerangestan' (Het land van bedrog) op de agenda.

17 februari 2006,
Het Talenhuis.

Van deze reeks zijn eerder bij Het Talenhuis verschenen:

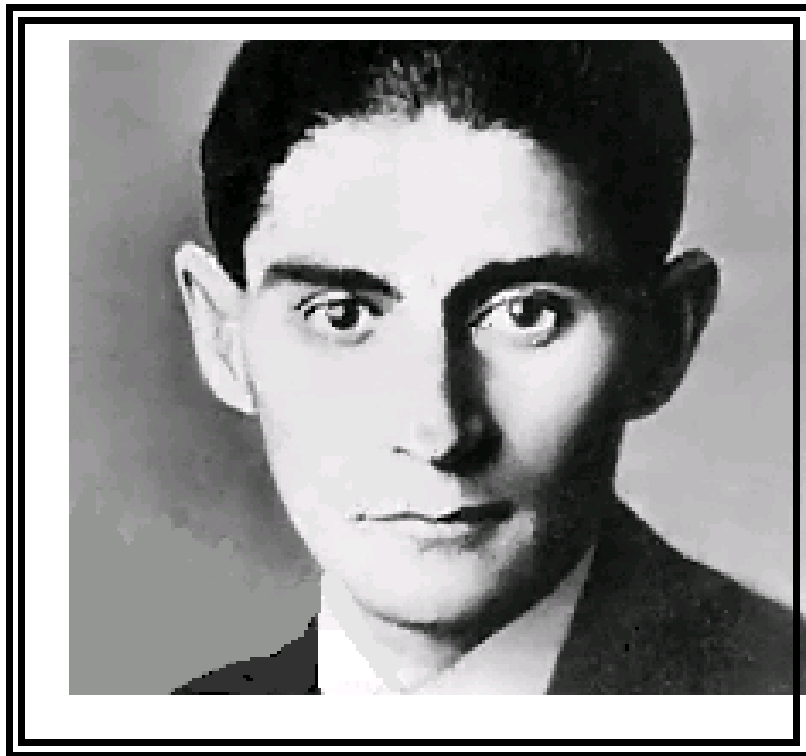
- 1- **Heer Hadzji**, 2003, 90-801363-9-5
- 2- **De zwerfhond**, 2003, 90-807633-1-4
- 3- **Juffrouw Alawiyeh**, 2004, 90-807633-4-9

INLEIDING

- Voor de interpretatie van het werk van Sadegh Hedayat zijn zijn vertalingen uit de westerse literatuur van groot belang. Met name die van een aantal werken van Franz Kafka in het Perzisch. De bekendste daarvan is zijn vertaling van ‘De metamorfose’.
Zijn bijzondere kennis en begrip van Kafka is onvoorstelbaar. Het effect van Kafka op zijn werk en levenswijze is niet bescheiden. Daarom is besloten om zijn essay over Kafka in het Nederlands te vertalen.
- Omdat het verhaal ‘De zwerfhond’ van Sadegh Hedayat bijzonder bij deze atmosfeer past, is derhalve besloten om dit ook aan deze vertaling toe te voegen.
‘De zwerfhond’ is reeds met het honderdste geboortjaar van Hedayat in een kleine uitgave gepubliceerd.
- De oorspronkelijke Perzische tekst van ‘De zwerfhond’ is ook aan het eind van dit boek toegevoegd.
- De voetnoten zijn van Sadegh Hedayat.
- De lange zinnen van Hedayat zijn vaak niet in kortere zinnen te verdelen. Daarom probeert de vertaler dergelijke zinnen met een ‘én’ of een andere mogelijkheid in het Nederlands als een lange zin te behouden.
In het algemeen heeft de Perzische taal, in tegenstelling tot het Nederlands, capaciteit voor lange zinnen. Dit gegeven vormt voor de meeste vertalers derhalve een hinderpaal.
- Tenslotte is de ondergetekende iedereen waardering en hartelijke dank verschuldigd die een bijdrage heeft geleverd, zodat dit boek in het Nederlands kan worden gelezen.

Drachten, 17 februari 2006,
Dr. Ali Soleimani.

BOODSCHAP VAN KAFKA

Praag 3 juli 1883 – sanatorium Kierling, bij Wenen, 3 juni 1924

Een essay door Sadegh Hedayat

Kafka:

“Door de rechterdeur betreden de mensen de kamer, waar ‘de Raad van voogdijschap voor gezinnen’ zich bevindt. Zij luisteren naar de laatste woorden van de laatste spreker. Zij onthouden dit en verdwijnen door de linkerdeur.

Zodra zij buiten komen, verkondigen zij hun oordeel aan alle wereldbewoners. Het oordeel dat gebaseerd is op de laatste woorden is correct. Echter, volgens de feitelijkheden, incorrect.

Indien de mensen een oordeel zouden uiten, wat absoluut correct zou zijn, moesten zij in die kamer blijven en lid worden van ‘de Raad van voogdijschap voor gezinnen’. En dit feit ook maakte hen wezenlijk onbevoegd tot het uiten van een objectief oordeel!”

Schaars zijn de schrijvers, die voor het eerst een nieuwe methode, een gedachtegoed of thema introduceren. Vooral een nieuwe betekenis, die vóór hen niet bestond. Kafka is kunstenaar onder de schrijvers van dit kaliber.

Een lezer die met de wereld van Kafka te maken krijgt, wordt naar hem toegetrokken, terwijl hij gebroken en verbijsterd is geraakt. Zodra men de poort van de wereld van Kafka achter zich heeft gesloten, voelt men de nawerking daarvan in zijn eigen leven. En ontdekt men dat die wereld ook geen impasse is. Kafka spreekt met ons over een wereld die duister en ingewikkeld lijkt, terwijl we in eerste instantie niet in staat zijn om zijn wereld met onze maatstaven te meten. Waarover wordt dan gesproken? Over oneindigheid? Over God? Duivel en engel? Neen! Helemaal niet. Er wordt niet over dergelijke zaken gesproken.

Er wordt over simpele en eenvoudige onderwerpen van ons

dagelijks leven gesproken. Daar ontmoeten we gewone mensen. We komen een bureauambtenaar tegen die dezelfde zorgen en problemen heeft als wij ook hebben. Hij spreekt in onze taal met ons. Kortom, alles loopt zijn natuurlijke weg. Maar, plots pakt het gevoel van spanning ons aan! Alle dingen die voor ons ernstig, logisch en gewoon waren, verliezen in één keer hun betekenis. De wijzer van de klok begint anders te lopen. De afstanden komen niet overeen met onze maatstaven. De lucht verzacht en wij krijgen het benauwd. Is het omdat het niet logisch is? Neen, integendeel. Alles heeft een reden en logica. Een soort tegen-reden. Een bandeloze logica, die men niet kan tegenhouden. Het komt, omdat we zien dat deze gewone, gehoorzame mensen die in hun werk precies waren en met ons meeleeften en dachten zoals wij denken, allemaal werklui en medestanders van 'DE LEEGTE' waren. Ze waren arme automatische machines. Hoe serieuzer en belangrijker hun werk, hoe absurder.

De dagelijkse zaken, het volbrengen van de taken, het zich inspannen en alles waar wij aan gewend waren en de zaken die voor ons gewoon waren, kregen onder de pen van Kafka een absurde, lege en soms angstaanjagende betekenis.

Het kind van Adam is een alleen, eenzellig, eenzaam en troosteloos wezen. Het leeft als een anoniem, in een sociaal land, waar niet zijn huis en haard is. Het krijgt geen band met een ander en kan geen betrekking met iemand aangaan. Het weet het zelf ook, want uit zijn blik en gedrag is dit waar te nemen. Het probeert iets te verbergen.

Ondanks het feit dat zijn geheim openbaar wordt, probeert het zich ergens te plaatsen. Het weet dat het teveel is. Het is ook niet vrij in denken, gedrag en doen en laten. Het is te beleefd ten opzichte van anderen. Het probeert vrijspraak te verkrijgen. Het schept voorwendsels. Het vlucht van het ene voorwendsel naar het andere. Maar het is gegijzeld door zijn eigen voorwendsels, want het kan zijn voeten niet

over de lijn krijgen die om hem heen is getekend.
We zijn naamlozen in een wereld waar vele vallen voor onze voeten zijn gezet. Wat wij ook tegen komen, is leegte.
Dit produceert spanning en zenuwachtigheid. Wij komen in dit vreemde land steden, mensen, staten en soms een vrouw tegen. Maar, we moeten gebogen de gang waar wij in vastzitten door- en voorbijgaan, want aan beide zijden staan muren. Het is ieder moment mogelijk dat wij worden aangesproken en aangehouden, want er volgt ons voortdurend een geheime veroordeling. We kennen de wetten, waardoor wij bedreigd worden, niét. En er is ook niemand die ons daarin leiding kan geven. We moeten zelf ons werk doen.
Aan wie wij ook bescherming vragen, hij zegt: "U weer?" en vervolgt zijn weg. We hebben wellicht een fout begaan, waarvan we geen benul hebben. Of we zijn er op een gebrekkige wijze van op de hoogte. Het feit is dat wij een zonde hebben begaan. Zodra wij in deze wereld kwamen, werden we het onderwerp van beoordeling. De duur van ons leven lijkt op een nachtmerrie. Ons leven komt tussen de tanden van de wielen van justitie aan zijn einde.
Uiteindelijk komen we in aanmerking voor de hoogste straf. En op een benauwde middag, steekt degene die ons in de naam van de wet gearresteerd heeft, een mes in ons hart. En we worden door een hondendood ontzield. De beul en het slachtoffer zijn beiden zwijgzaam. Dit is het kenmerk van onze tijd, waarin geen persoonlijkheid te bekennen is. Deze is zoals zijn wet gewetenloos en onbarmhartig.
Hoewel het uitzicht in voldoende mate wreed is, vloeit er echter geen bloed uit ons hart. Het spoor van de messteek in onze nek is heel moeilijk herkenbaar. De angst is de enige vluchtweg voor de hedendaagse mens, die de gehele duur van zijn leven benauwd en met angst en beven heeft geleefd.
Het ontstaan van het afschrikwekkende werk van Kafka tijdens het begin van de Eerste Wereldoorlog, had een se-

rieuzer motief dan literaire verliefdheid. Men moet inzien dat hij een diepere vraag had gesteld.

Kafka betovert en beangstigt. Toen dit werk verscheen, bracht het bedreigingen met zich mee. Het bezorgde de gedachten een eindeloze wanorde. Kafka's werk verscheen plotsklaps als een onheilbrengende en ongewone bundel. In dit werk werd de spanning met een hard gezicht getoond. Een hopeloze blik keurde de allerslechtste gebeurtenissen goed. Deze punctuele en niet-valse-hoopgevende kunst openbaarde de oorzaak van kwaad met een bijzondere intelligentie. Het stelde echter geen middel ter hand voor de repressie daarvan. Dit werk is de nauwkeurige omschrijving van de huidige mens in onze boze wereld. Kafka verbeeldt het op een verschrikkelijke wijze met zijn innerlijke taal.

Men moet zich afvragen: Waarom was Kafka tot op heden onbekend in Europa? De vóór de oorlog vertaalde werken van hem, werden met een soort onverschilligheid geconfronteerd en niemand sprak erover. Máár, vier jaar nadat hij voorgoed zweeg, werkten de raadselachtige effecten van zijn werken en in één klap kreeg hij wereldbekendheid. Wie was Kafka? Waar kwam hij vandaan? Waar ligt de oorsprong van de weerklank van deze boodschap, die met de melodie van onze op drift zijnde wereld overeenkomt en een ingewijde verwantschap met onze tegenwoordige levenswijze heeft?

Misschien waren de Europese lezers nog niet gewend aan dit soort van denken, want de koude maneschijn die in de werken van Kafka aanwezig is, bedekt de stemmingen. De eenvoudige toon en de analyse die Kafka gebruikt voor het tonen van de ingewikkeldheid van de waarheid, zoals hij die ervoer; de genadeloze onderzoeking die hij begaat voor

de ontdekking van 'het Zelfstandig-bestaan Gods' die in een doodlopende weg eindigde; de versluiering die hij in zijn voorstellingen gebruikt, vormden de barrière voor zijn algemene bekendheid.

Echter, vanaf het begin, verwelkomden degenen die de complete crises van onze wereld door hadden, zijn werken met open armen. Afgezien van dit feit, vóór de tegenwoordige oorlog (Tweede Wereldoorlog) bestond er nog een onduidelijke hoop op vrijheid en het respect voor mensenrechten en gerechtigheid. De voorstanders van despotisme hadden de vrijheid nog niet zo bloot vervangen door slavernij. Ze hadden de atoombom nog niet verkocht in plaats van de mensenrechten. En de massa was nog niet door de staatslieden en plundersaars veranderd in beesten en de levendige mensen in half-levenden. Daarom voelden mensen na de oorlog in hun harten de weerklank van de lege wereld die door Kafka op een verschrikkelijke wijze was gecreëerd. Tegenwoordig zijn vele boeken geschreven over gedachten, standpunten en de school van de filosofie en de persoonlijkheid van Kafka. Deze boeken waren aanleiding tot vele vertolkingen en interpretaties. Zijn werk lijkt op een muis die in een synagoge terechtkomt en de bron wordt van kabaal.

De reden dat sommigen een grimas in de richting van Kafka laten zien en een voorstel doen tot het verbranden van de werken van Kafka is, dat hij geen valse-hoop en valse-handdruk aan mensen verschaft. Sterker nog, hij verwijdert vele leugens uit de wereld. Hij snijdt het pad naar de valse hemel op aarde weg. Want, hij meent dat ons lege en zinledige leven de eindeloze 'leegte' waarin we spartelen, niet kan vullen. Hij meent dat onze wispelturige rust wordt verstoord door het glorie van 'het niet-zijn'.

Deze zonde is niet vatbaar voor excuus en is op zichzelf een getuige van de zenuwachtigheid die ná de oorlog in de harten van de mensen is gehuisvest.

Omdat hij meer dan wie dan ook ons de ontkenning van de

tijd voorhoudt, krijgt zijn toon een gehalte van voorspelling. Hij heeft opnieuw de wereld, waarin de negatie de bedoeling is en de mensen ten opzichte van elkaar nog vreemder zijn dan in welk tijdperk ook, beoordeeld. In deze tijd heeft de angst voor de mensen de plaats van de angst voor God overgenomen.

Het doet niet terzake wat deze boodschap inhoudt. Het belangrijkste is dat er een nieuwe stem klinkt die niet zo gemakkelijk zal verstikken.

Degenen die de wijsvinger van heidendom naar Kafka richten, zijn kadavers van een grimeur die als opmaak de rode en witte poeder op het levenloze gezicht van de grote afgod van de twintigste eeuw aanbrengen. Dit is een verplichting voor de regisseurs en misdienaars van 'de goud-versiersel tijden'. Altijd zijn dweperij en bedriegerij het werk van de charlatans en liegbeesten. De kalief Omar verbrandde de boeken en Hitler deed hem na en verbrandde ook de boeken. De zulken zijn voorstanders van voetkettingen, boeien, zwepen, gevangnissen, mishandelingen, muilkorven en blinddoeken. Zij willen de wereld, niét zoals de wereld is, maar conform hun belangen, aan de mensen voorstellen. Zij willen een literatuur die de lofzang uitbrengt op hun schandewerken. Zij willen dat deze literatuur hun zwart als wit voorstelt, hun leugens als oprechtheid en het stelen als deugdzaamheid laat zien. De werkwijze van Kafka is echter anders dan die van hen.

Kafka beweerde niets. Hij wilde een schrijver zijn. Doch het persoonlijke dagboek dat hij naliet stelt hem aan ons voor als persoonlijkheid die méér is dan een schrijver. En dit onthult de sporen van de persoon die geleefd heeft in wat hij geschreven heeft: Thans moeten wij hem derhalve zoeken in zijn werk. Dit werk omvat losse bladen van een bestaan dat zich opnieuw rondom dit werk verenigt. Zodoende is het een getuigenis van een zelfverkozen leven dat zonder dit voor altijd onzichtbaar was. Deze boeken verhalen als het

ware de schrijver, terwijl ze in hun tijd geschreven werden zodat de schrijver zichzelf kon vergeten. Wij komen in alle verhalen van Kafka de schaduwen en de evenbeelden van hem tegen. Deze dragen op een mysterieuze wijze de kenmerken van de schrijver. Zelfs wanneer hij in de gedaante van dieren kruipt, draagt zijn schrijven een weerspiegeling van zijn leven. Vandaar zullen wij zijn korte biografie in ogenschouw nemen om zijn gedachten beter te kunnen begrijpen. Daarna brengen wij een samenvatting van de denkbeelden van de Europese geleerden over zijn werken bijeen. Om beter een definitief oordeel te kunnen geven over de werken van Kafka, moet men de tijd en het land waarin Kafka opgroeide in ogenschouw nemen. Zijn werken zijn producten van vóór en ná de Eerste Wereldoorlog (1914).

Toen was Praag een stad die zowel in het Oosten als het Westen invloed had. Dáár leefde een mengelmoes van verschillende rassen. In deze stad hadden de naties en beschavingen elkaar ontmoet en beïnvloed.

Alléén Praag kon een persoon als Kafka voortbrengen. Het ontvluchten van Kafka van zijn verwanten was tegelijkertijd zijn vlucht uit Praag én het verbreken van de ketting van de verschillende gewoonten en jargons. Om een volledig essay te kunnen schrijven over een schrijver als Kafka dient men de effecten van de omgeving op hem in te calculeren.

Kafka was een doodgewone naam onder de joden die in de tijd van de Habsburgse monarchie in Tsjechië woonden. Dit Tsjechische woord betekent letterlijk 'roekje'. Het beeld van deze vogel was handelsmerk van het handelskantoor van de vader van Kafka in Praag.

Franz Kafka werd geboren op 3 juli 1883 in een Tsjechisch-joods gezin. In deze tijd werd op de trommel van de val van Europa geslagen en de Oostenrijks-Hongaarse monarchie voer de koers naar verdeling.

Kafka groeide op tussen een bijgelovige joodse moeder, doodgewone zusters en een hebzuchtige, autoritaire vader

die trots was op zijn welslagen. Deze vader brak zijn enige zoon onder zijn status en eerbij. Kafka had ontzag voor zijn vader. Hij was bang voor hem en zijn hele leven ging in de schaduw van vrees voor zijn vader voorbij.

Toen Kafka klaar was met zijn voorbereidende studie in de Duitse taal, studeerde hij een poos literatuur en geneeskunde. Zijn aandacht ging echter naar rechten. Hij wilde via rechten zijn brood verdienen en tegelijkertijd maximale vrijheid hebben in zijn privé leven.

Kafka begon met zijn studie aan de rechtenfaculteit. In 1906 promoveerde hij in rechten aan de universiteit van Praag. Hij maakte echter hiervan niet zijn beroep. Zijn juridische informatie en kennis zijn heel goed waar te nemen in zijn werken.

In deze periode maakte hij kennis met de toekomstige romanschrijver Max Brod. Hun literaire smaken kwamen niet met elkaar overeen. Doch deze man werd later zijn metgezel, executeur-testamentair en de schrijver van zijn biografie.

In 1908 begon Kafka met zijn werk als een gewone ambtenaar op de afdeling arbeidsongevallen van een verzekeringsmaatschappij. Maar dit vermoeiende ambtelijke beroep verslond al zijn tijd en ontnam hem de tijd om te schrijven. Omdat voor Kafka het schrijven de betekenis was van leven, werkte hij 's nachts en moest de meeste nachten wakker blijven.

Ongetwijfeld was zijn smaakzin tevreden gesteld met dit experiment. Zijn exacte omschrijvingen van de lage sfeer, verderfelijke armoede van het ambtelijk apparaat in zijn boeken staan in verband met dit experiment.

Kafka moest zijn kantoorbaan koste wat koste behouden en in het spookhuis van zijn vader blijven wonen. Het lijkt dat hij geen bijstand kreeg van zijn familie of vrienden om een innerlijke rust te kunnen verkrijgen, waar hij zo'n verschrikkelijke behoefte aan had.

Max Brod beweert dat het geloof in zionisme van Kafka de

plaats van deze rust had vervangen, terwijl hij in zijn denkwijze meer Duits was en bleef dan het jood-zijn. Zijn werken behoren tot de traditie van de Duitse literatuur. Ten opzichte van geestelijke verwantschap stond hij dichterbij Pascal, de Deense filosoof Sören Kierkegaard en Dostojevski dan tot de joodse profeten en aartsvaders.

Hoewel Brod hem dwong Hebreeuws te leren en de talmoed te lezen, gaf Kafka zijn afzondering niet op om kennis te maken met de betekenis van de joodse valse gemeenschap.

In 1911 verbleef hij voor een korte tijd samen met Max Brod in Parijs. Het jaar daarop bezocht hij Weimar.

Deze tijd is de eervolste periode van zijn literaire werk. In deze tijd schreef hij in één nacht het verhaal 'Het vonnis'.

Daarna schreef hij de roman 'Amerika' en het lange verhaal 'De Metamorfose'. In deze tijd had hij een liefdesverhouding met het Duitse meisje F.B. Hij schoof het onderwerp huwelijk van vandaag naar morgen en uiteindelijk na vijf jaar van beminnen, trok hij zijn verloving in.

Hij schreef de romans 'Het proces' en 'In de strafkolonie' vóór 1914. Omdat hij tijdens de oorlog overheidsambtenaar was, werd hij niet naar het front gestuurd.

In 1915 won hij de literaire prijs 'Fontane preis'. Het lijkt dat hij in 1916 omwille van een twist of schande, waarnaar Max Brod niet openlijk verwijst, het ouderlijk huis verliet. Hij huurde een zelfstandige woning in 'de Alchemistenstraat' in Praag. Hij had toen een bescheiden maandelijks inkomen. Hij werd daar ziek en er werd bij hem tuberculose geconstateerd.

In 1917 begon Kafka met het overgeven van bloed. Hij leefde toen een aantal jaren met de nachtmerrie van de vroege dood. In de laatste jaren van zijn leven, woonde hij in afzondering vlakbij Berlijn om al zijn tijd te kunnen schrijven. In deze tijd had hij voor een korte periode een liefdesrelatie met het Poolse meisje Dora Dymant.

-23-

De jaren van hongersnood ná de oorlog deelden hem de ge-

nade klap uit. Levensmiddelen waren schaars. Zijn tuberculose verergerde. Toen keerde hij naar Oostenrijk terug en stierf een vreselijk pijnlijke dood door keel-tuberculose op 3 juni 1924, op de leeftijd van 41 jaar, in een tuberculose-sanatorium vlakbij Wenen.

Kafka publiceerde in zijn leven slechts één boek. Op zijn sterfbed corrigeerde hij de proefdruk van zijn tweede boek.

Drie jaar vóór zijn dood, verzocht hij Max Brod om al zijn handschriften die deze in zijn bezit had, inbegrepen de romans 'Het proces', 'Het slot' en 'Een keizerlijke boodschap', te verbranden. Kafka verbrandde zelf vóór zijn dood vier dikke bundels van zijn hand. Max Brod gaf echter geen gehoor aan dit verzoek.

Kafka veroordeelde al zijn niet afgemaakte werken, uitgezonderd een aantal teksten die hij compleet vond. Hij had liever niets dan stilte achtergelaten. Deze schrijver had geen behoefde aan 'de bekendheid ná de dood'. Daarom heeft hij niet zo iets in scène gezet. Hij leefde dermate in absolute afzondering dat hij vergat om lezers voor zijn werk te werven. Misschien hoopte Kafka een raadsel te blijven voor de ogen van niet-ingewijden. Hij had de wens om mysterieus te verdwijnen. Máár deze geheimhouding bezorgde hem schande en tevens eer.

Wat van Kafka is overgebleven zijn drie grote romans: 'Het proces', 'Het slot' en 'Amerika'. En een aantal korte verhalen, raadselen, wijze uitspraken, zijn persoonlijke dagboek, verspreide gedachten, een aantal recensies en brieven. Zijn meest literaire werken bleven echter onafgemaakt.

Er bestaat ook een uitgebreide biografie van Kafka, geschreven door Max Brod. Een aantal korte biografieën zijn geschreven door de schilder 'F. Feigl', Kafka's beminde 'Dora Dymant' en andere personen.

Het lijkt dat Kafka slechts met weinig mensen, minder nog dan je op één hand kunt tellen, omging. Hij wist weinig van

de literatuur van zijn tijd af. Misschien leverde het lezen van de Talmoed in de Hebreeuwse taal deze gewetensvolle, hoogbegaafde mens iets op. Het lezen van de Talmoed veranderde echter zijn gedachten niét.

Kafka stond onverschillig tegenover vele bekende Duitse en Oostenrijkse schrijvers. Uit de schrijvers van zijn tijd had Kafka interesse voor R. Kassner, Von Hofmannstahl, H. Carossa, H. Hesse, Knut Hamsun, F. Werfel, W. Schäfer en T. Mann.

Ongetwijfeld hebben de bekende Duitse verhalenschrijvers zoals Storm, Kleist, J.H. Hebel, Fontane en Stifter én Gogol Kafka bijzonder geholpen bij de vervolmaking van zijn stijl en taal. Hij heeft met aandacht de werken van Goethe en de Thora en de Misjna gelezen. De invloed van Gustav Flaubert en Kierkegaard is meer te zien dan van anderen in zijn literaire persoonlijkheid. Hij bewees zijn geestelijk eerbetoen aan de evenwichtige en bedaagde genieën zoals Goethe en Flaubert. Het verschil tussen Flaubert en Kafka is dat Flaubert een boek over 'het onderwerp leegte' wilde schrijven, terwijl, Kafka dit leven als leeg wilde laten zien.

Flaubert schreef: "In principe ben ik een connaisseur, maar ik geloof in niets!" Kafka is ook van deze makelij en hij vreest eveneens om in iets te geloven.

Kafka was blijven kleven aan de stad Praag zoals een vleermuis aan zijn hol. Hij voelde zich er veilig en tegelijkertijd had hij er een hekel aan. Hij besteedde zijn vrije tijd aan schrijven, zwemmen, varen, tuinieren en timmeren.

Het is vreemd dat hoe langer de tijd verloopt, des te sterker het gezicht van Kafka te voorschijn komt. Misschien kan men door het absorberen van de geest enigszins het innerlijk leven van Kafka begrijpen. Het vreemd zijn van zijn

gedrag zal echter voor ons nooit ontcijferd worden.

Drie factoren bepaalden het lot van Kafka: de weerzin tegen zijn vader en derhalve tegen de joodse gemeenschap, het alleenstaand-leven en de ziekte. Omdat hij zijn vader zag als de vertegenwoordiging van de wet en van de joodse gemeenschap, begon hij een persoonlijk onderzoek naar het godsbegrip. Hij keerde echter uit deze onderzoekingsstocht met lege handen terug.

Om serieus gestalte te kunnen geven aan zijn eenzaamheid, trekt hij, zoals Kierkegaard, zijn verloving in en ziet af van het huwelijk. Op dat moment wordt de ongeneeslijke tuberculose bij hem vastgesteld. Terwijl deze ziekte hem in eenzaamheid als gezel wegvratt, geloofde hij in een soort persoonlijke interpretatie van het goede en het slechte om dit gebeuren vrij te pleiten.

Voorwaar, leefde Kafka zijn leven in angst voor de heerschappij van een autoritaire vader én kon tot het einde van zijn leven zich niét van dit juk bevrijden. De bedreiging van de vader klonk almaar in zijn oor: "Ik scheur je buik als een vis!" Deze man hief echter nooit zijn hand tegen zijn ene en enige zoon.

Indien Kafka een gezin gesticht zou hebben, was hij gelukkig geweest. Misschien kon hij zich dan bevrijden van de ketening van het ouderlijk huis. Deze wens straalde als een fata morgana voor zijn ogen. Hij struikelde voort én in conflicten en strijd nam hij soms afstand van zijn verloofde en nu en dan kwamen ze dichterbij elkaar. Uiteindelijk koos hij het trieste lot van iemand die voor de eenzaamheid kiest.

Niét omdat dit bij zijn gewoonte en gesteldheid paste, máár, omdat dit een soort vrijwaring was van een leven dat tot vergankelijkheid veroordeeld was.

De brief die Kafka aan zijn vader schreef en waaruit Max Brod een aantal passages publiceerde, verduidelijkt enigszins de bron van de onvrede tussen hem en zijn vader én de reden van zijn zoektocht naar de joodse traditie van zijn va-

der. Zijn vader beweerde dat het enige symbool van het wáre het jodendom was. Deze bewering leidde tot ingewikkelde vraagstukken. Voor Kafka was het niet te verteren om een dergelijke bewering te aanvaarden.

Het ouderlijk huis was voor deze zoon dubieus en hij voelde zich opgezaald met talloze lasten. Daarom had Kafka behoefte om, op een illegale wijze, 'de God' buiten de joodse gemeenschap, waar geen 'god' leek te vinden te zijn, op te zoeken.

Het verrichten van de droge en lege rituelen door zijn vader deed geen 'licht des geloofs' branden in het hart van Kafka. Omdat zijn vader een gezin had gesticht, had hij volgens Kafka de wet in praktijk gebracht. Kierkegaard zei: "Ik ben het meeste verschuldigd aan degenen die mijn leven tot bestaan hebben gebracht." Kafka achtte zich wat dit betreft aan zijn vader verschuldigd.

Hij schreef in zijn brief aan zijn vader: "Wat ik in deze brief heb geschreven, gaat over u. Dit zijn mijn verwijten aan uw adres, die ik u niet kon zeggen. Ik heb mijn frustraties in mijn schrijven geuit." Verder voegt hij eraan toe: "Waar ik geboren en getogen ben, ben ik afgewezen, veroordeeld en gebroken. Ondanks dat ik geen andere keus had dan weglopen, was mijn trachten ijdel. Want, uitgezonderd een aantal gevallen, was ik hiertoe ongeschikt." Hij schreef over het geloof van zijn vader: "Later, in mijn wilde jaren, besepte ik niet hoe u mij met dit kleine jodendom, waarin u bleef hangen, berispte: 'Waarom ik niet knielde voor zo'n leeg iets?' (U zei dat gebrek aan devotie de oorzaak daarvan was.) Voor zover ik heb begrepen, was dit jodendom waarlijk klein en een plaisanterie. Het was nog lager dan een plaisanterie."

Max Brod probeert hem opnieuw tot het joodse geloof te leiden. Maar hij boekt hierin geen goed resultaat. Kafka spreekt tot zijn zielsverwant: "Welke gezamenlijke factoren heb ik met de joden?" Wanneer zij samen religieuze bijeen-

komsten verlieten, sprak Kafka ironisch: "Voorwaar, wij

waren bijna tussen de zwarte wilde Afrikanen. Wat een laag bijgeloof!” Hij schreef in zijn dagboek: “Niét alleen, zoals in het geval van Kierkegard, de folterende hand van het christendom mij verzoende met het leven, nog sterker, ik hing niet zoals de aanhangers van het zionisme aan ‘het tallith’* of aan de roem voor Israël. Ik ben aan het begin of aan het einde.”

Zoals Kafka zelf verklaart, had hij meer verwantschap met het gedachtegoed van Kierkegard. Afgezien van dit feit, zijn er vele verschillen tussen Kafka en Kierkegard te zien. Bijvoorbeeld: ondanks het feit dat ‘de god van Kierkegard’ streng is, is hij echter tegelijkertijd aardig en genadig, terwijl, ‘de god van Kafka’, zoals uit zijn werken blijkt, afgrijselijk en bedreigend is. ** Hij verschijnt als de wet en zijn werk is beboeting en marteling én hij is niét vergevensgezind. Deze god leekt zelfs niet op Jehova uit de thora, die ondanks dat hij wraakzuchtig en wraakgierig is, soms zin krijgt om honderd zondaars te vergeven omwille van één vrome. Wellicht staat achter deze god het gezicht van de autoritaire vader van Kafka.

Zeker twee feiten maakten hem razend: Het eerste was uit de joodse gemeenschap weggestuurd te worden, terwijl in zijn aderen joods bloed stroomde. En het tweede was het ziek zijn. Door het laatste werd de afstand tussen hem en de anderen twee keer zo groot.

De basis voor de innerlijke oefening voor Kafka was zijn ge-

* tallith / tal·lith /t’alit/, /t’lilit/ het; -s

1847 (Hebr. t.alli-th (bedekking, mantel, gebedsshawl)

1 Y (bij joden) het vierhoekige, wollen of zijden gebedskleed voor mannen, voorzien van tsitses aan de vier hoeken, vooral tijdens het ochtendgebed gedragen en door de leider van de dienst in de synagoge. (Van Dale)

** Franz Kafka. Journal Intime: par P. Klossowski, Paris, 1945, P: 175.

voel van veronachtzaamd te zijn. Er ontbreekt iets. Er is geen harmonie. De waarheid wordt niet gezien. Er bestaat een tweeheid. De mens is vervreemd van zichzelf. Er is een ruimte tot stand gekomen tussen de mens en de hemelse wereld. Alles botst tegen een barrière. Wat is de bedoeling van Kafka? Een andere wereld? Néén! Hij wil worden geaccepteerd in déze wereld. Hij wil geen nieuwe waarheid.

Wat hij in zijn omgeving waarneemt, is niet dé waarheid. Kafka ervaart pijn omdat hij in het leven buiten spel wordt gehouden. Alles houdt hem in deze toestand: De ledigheid, de ziekte, de eenzaamheid en de macht van een hebberrige vader die wil dat zijn zoon de eigenschappen heeft van een koopman. Wanneer, in het verhaal 'Het hol', het gevaar van een onzichtbare vijand dichterbij komt, denkt het dier na: "... Ik was net als kinderen niet vooruitziende. Toen ik niet meer een kind was, liet ik mijn tijd nog altijd met kinderspelletjes verlopen. Ik speelde met de gedachte van het gevaar. Terwijl mijn hart getuigde van de ware gevaren, luisterde mijn oor niet naar dergelijke waarschuwingen. ..." Misschien behoort angst bij de verantwoordelijkheden van het leven. Hij voelde dat zijn leven wisselvallig was. Iets wat nog niet is begonnen, dat naar zijn einde loopt.

Ondanks dat deze schrijver in armoede leefde, kwam zijn talent geen barrière tegen. Zoals Max Brod in die brief opneemt, moedigde iedereen Kafka aan, vooral de uitgever van zijn boeken. Hij ontving ook literaire prijzen. In het geval van Kafka moet er echter een andere reden zijn geweest, die hem in zijn werk hinderde én zijn harde worsteling met mislukking teweegbracht. Zoals hij zelf schreef: "Niét alleen omwille van de maatschappelijke omstandigheid, wellicht door mijn eigen aard, ben ik een gesloten persoon en niet praterig. Ik ga weinig om met mensen en ben mislukt. Ik kan dit niet aan mijn ongeluk wijten, want het is een reflex van mijn eigen doelstelling."

Vanaf zijn kindertijd had Kafka het gevoel van afscheid

nemen, mislukking en tegelijkertijd het streven naar saamhorigheid met de anderen: “Niemand kende de eigenschappen van mijn karakter.”

Hij achtte dit als een veroordeling. Hij voelde zich, zelfs in het gezelschap van zijn vrienden, op wie hij niet leek en waarvan geen van hen met hem meeleefde, buitengesloten. Hij schreef in zijn aantekeningen: “Wat voor gezamenlijke punten hebben deze wezens, die verschrikkelijk beperkt zijn, praten en stralende ogen hebben, met jou? Met jou, degene die nog eerder verwantschap heeft met een voor-werp, zoals een pen die men in de hand neemt, dan met dezulken? Is er eigenlijk een gelijkenis tussen jou en hen? Immers jouw aard komt niet overeen met die van hen. Daarom komt wellicht deze vraag bij jou tot stand!”

Hierdoor keert hij naar zijn afzondering terug én kiest voor de eenzaamheid. Het is niet vreemd dat het gevecht tussen Kafka en de wereld een sterk gevoel van misdadigheid produceert. Dit issue is één van de belangrijke thema's in alle werken van Kafka. Het is misdaad en geen zonde. Want Kafka en zijn hoofdpersonages achten zich geen zondaars. Kafka kent de zonde helemaal niet. Hij stelt voortdurend de pijnlijke vragen van de mensheid: ‘Waar gaan we heen?’ ‘Onder invloed van welke krachten staan we?’ ‘Welke is de wet?’

Zijn gedachten ijsberen tussen twee polen: de afzondering en de wet. Hij treft echter geen van beide. Het lijkt alsof de mens een marionet is in de handen van de machten. De mens ziet doorgaans af van het onderscheiden van deze machten. En omdat men geen enkel gevoel voor nieuwsgierigheid heeft, kan men naar gelang de mogelijkheden, een leven voor zichzelf inrichten.

Lijkt het soms niet dat de werken van Kafka een soort activiteit vormen tot wraking van de mislukkingen in het leven?

Het nauwkeurig gearrangeerde leven en het analyseren van alle hoeken van de menselijke geest, dat als een nachtmerrie

verloopt en de mens die probeert om zijn tijd te vrijdelen en betekenisloos te laten verlopen én de poging om zijn schouders van onder de last van de zonden, die zijn rug gebogen heeft, weg te halen én de mens die in de impasse van eenzaamheid en wanhoop worstelt, is ongetwijfeld de wereld van vele van onze tijdgenoten. Evenzeer is dit een beschrijving van het leven van Kafka.

Kafka is tegenover zichzelf trouw. Wat hij heeft geschreven, is hetgeen uit zijn pijn en zijn lichamelijke en geestelijke martelingen stroomt. Hij zet ze met helderziendheid, koele en genadeloze logica, uiteen én bezorgt het hart van de le-zeker benauwdheid en vrees. Zijn hoofdpersonages zijn dermate het symbool van hemzelf, dat hij dit zelfs niet wil verbergen. Hij stelt ze met de eerste letter van zijn eigen naam 'K.' voor. Zoals: Josef K. Dit is geen complete familie-naam. Het lijkt op een soort schaduw van hemzelf. Deze 'K.' heeft geen nagedachtenis en geen toekomst. Een deel van de geest van deze naam is afgesneden en weggenomen. De vrouwen hebben het gezicht van zijn verloofde en dragen haar naam. Zijn naasten vullen zijn romans.

In de romans 'Het proces' en 'Het slot' zijn de details uit het dagelijkse leven van Kafka herkenbaar. Bijvoorbeeld: het beroep dat hij hoopte te hebben om een betere financiële positie te verkrijgen, waardoor hij over meer tijd zou kunnen beschikken.

Hij (het hoofdpersonage) kwam echter vele moeilijkheden tegen. Kafka zet het drukke en lachwekkende apparaat van de overheidskantoren uiteen. Zoals het talmen, het rekken, het trage tempo, de wanorde, de corruptheid in de officiële registers en de macht van de chefs van de kantoren zijn heel goed in deze boeken weerspiegeld.

Uit de biografie van Kafka blijkt dat hij zich uiteindelijk kon bevrijden van het juk van de familie, van de joodse gemeenschap, van het land en van het ras. Hij zei tegen zijn moeder: "Jullie zijn voor mij allemaal vreemden!" Maar hij gaf

echter, zonder voorvaderen, zonder familie en zonder vader- en moederland, de rest van zijn leven weg om deze verwanten te verwerven. Hij wou ze opnieuw hebben om te kunnen leven zoals anderen. Doch deze wens van hem ging niet in vervulling.

Zijn scherpzinnigheid en gedachtenanalyse beletten hem om met de geijkte gereedschappen te kunnen omgaan en als gewone mensen zijn problemen op te kunnen lossen. Kafka is de eerste persoon die de miserabele toestand van de mens in de wereld, waar geen god aanwezig is, uiteen wist te zetten. In de ijdele wereld, waarin thans niemand warme steun kan verwachten, uitgezonderd van zijn eigen kracht, is men zelf de enige die zijn lot kan bepalen. Want de orde van alle traditionele verwantschappen is uit elkaar gevallen. Indien men die opnieuw wil oprichten, moet men deze op andere grondslagen en bases institueren.

Kafka kiest voor afzondering om zijn oefening te kunnen voortzetten. Hij verscheen nauwelijks in het openbaar. Hij schreef in zijn aantekeningen: "Meestal moet ik alleen zijn. Welk succes dan ook dat ik geboekt heb, het is te danken aan de eenzaamheid." Hij vluchtte voor herrie en kabaal, want het deed hem aan het leven denken.

In 1913 schreef hij: "De laatste jaren heb ik slechts twintig woorden met mijn moeder gewisseld. En heb slechts mijn vader gegroet. Zonder enige familieruzie heb ik met mijn zusters en hun mannen geen gesprek gevoerd." Zelfs verstopte hij zich voor zijn vriend om samen met hem een arts te bezoeken. Hij sprak met niemand. Hij wilde wellicht van iedereen een vijand maken voor zichzelf. Hij gebruikte al zijn kracht om dit doel te verwezenlijken. Hij schreef: "Ik zal alle bruggen, aan alle kanten, krankzinnig kapot maken. Ik maak van iedereen een vijand en zal met niemand praten." Zijn werkwijze was namelijk zich onthouden van het schrijven en van het hebben van hoop.

"De lucht is stom en heeft slechts voor de doven klanken,"

schreef hij. Kafka gelooft dat het eeuwige leven voor niemand bereikbaar is. En dat het leven op aarde 'de geestelijke woestijn' is waar 'de kadavers van de karavaan van de voorbije en toekomstige dagen' op elkaar zijn geladen.

Hij noteert: "Men moet het hoofd dat vol wrok en walging is, neerbuigen." En men moet opletten dat "Niemand zijn keel dichtknijpt!"

Kafka verslaat met één zin zijn spoor dat hij in de wereld naliet: "Ik vergemakkelijkte overwinnend de negatie van het leven." Zodoende trachtte hij om de kern van zijn woord te verkondigen met een nieuwe en angstwekkende stem.

Vreemd ten opzichte van iedereen, alleen en eenzaam legde hij de weg naar het land van de waarheid af én keerde met lege handen terug: "Alles is hallucinatie: het gezin, het kantoor en het bureau, de vriend, de straat en evenzeer de verre of de dichtstbijzijnde vrouw. Het is allemaal bedrog. De dichtstbijzijnde waarheid is: 'je hoofd drukken tegen de muur van de gevangenis die geen deur en geen raam heeft.'"

Maar hij was nooit de wanhopige getuige van zijn verslagenheid. Hij streefde er echter naar met al zijn kracht én accepteerde alle verantwoordelijkheid daarvan. Hij richtte zelf de fundering van zijn leven op met zijn eigen handen. Zo dra hij de diepte van de afzondering bereikte, ontmoette hij een bittere wanhoop.

In het verhaal 'De zoektocht van een hond' zegt de hond, nadat hij een poos zich van eten onthoudt om te kunnen bewijzen dat de hemel leeg is, dichterbij zijn doel: "Mijn laatste hoop en wens zijn vervlogen. Hier zal ik een verschrikkelijke dood sterven. Waar eindigt mijn zoektocht? Het was een kinderachtige poging in een tijd die kinderlijk gelukkig was. Hier is een arme zwerfhond die wat bedorven eten wil grissen uit de lucht."

Hij kroop in een hoek en getuigde van zijn eigen verslagenheid. Hij had zelfs geen neiging tot de overwinning: "Ik heb

geen hoop tot overwinning. En ik heb een hekel aan strijd. Ik houd er niet van. Het is het enige dat ik nog kan.”

Men zou zeggen dat hij een pessimistische schrijver is geweest. En hij heeft dit ook met opzet gedaan om het leven nog duisterder te laten zien dan het is.

We kunnen het werk van Kafka pessimistisch noch optimistisch achten. Kafka is het symbool van een vechtjas. Hij strijdt tegen het kwade en zichzelf. Hij vecht tegen alle gemaskeerde figuren van de vijand. Hij is wellicht ook in oorlog met hetgeen hem kan bevrijden. Want alles lijkt in zijn zienswijze dubieus. Kafka stopt de plunderende waarheid van zijn innerlijk leven in zijn kunst. Oftewel, zijn innerlijke waarheden zijn zoveel dat ze vanzelf naar buiten stromen en zijn gehele werk overdekken. Hij is noch optimistisch noch pessimistisch. Alle wanhoop van de mens die in de werken van Kafka te zien zijn én de verslagenheid die hij heeft gekozen en waarnaar hij voortdurend zocht, behoren tot zijn oefening. Hij is offer van zijn helderziendheid. Want hij is een persoon die aanschouwt dat hij lichamelijk en geestelijk wordt opgevreten. Maar hij is niet beroofd van zijn vermogens van het meten. Hij draagt een vreemde pijn en helderziendheid. Deze pijn en helderziendheid verenigen zich dermate dat hij met een diepe, scherpe blik de wond ziet. Maar hij gelooft niet dat de mens het goede en het kwade kan onderscheiden. Hij wilde een persoonlijke oefening doen om de volmaakte getrouwheid te kunnen behalen.

In de omstandigheden waarin hij heeft geleefd en nagedacht, was het voor hem vanzelfsprekend om genadeloos zijn krachten te gebruiken en te trachten de ware weg van het leven te bereiken. En het is correct en natuurlijk dat hij een leeg resultaat heeft behaald. Hij zag kennelijk dat de wens van de mens het bereiken van de hoogste perfectie is. Hij zag evengoed dat iedere poging hiertoe lachwekkend beperkt is. Het belangrijke vraagstuk dat aan de orde komt, omvat de natuurlijke behoeften die in strijd zijn met de lo-

gische en menselijke behoeften. En iedere diepe wens tot de vrijheid veranderd in gebakken lucht.

Kafka schiep een tegenstelling die speciaal voor Kafka bestemd was. Zijn aparte spot die voortkomt uit wanhoop, wordt als de smaak van zijn werken beschouwd. Dit issue veroorzaakte echter bij hem geen acceptatie van de kwinkslagsethiek of van de ledigheidsfilosofie. Zijn ethiek lijkt tegenstrijdig. Wellicht komt dit door het feit dat hij een hoger doel had dan de gewone man, terwijl hij zichzelf een gewone man vond.

Ten opzichte van de kilte van het leven heeft Kafka kwetsbaarder gevoelens dan anderen. Hij kon echter deze kilte niet van zich afschudden noch eraan wennen. Dit gevoel gaat met zijn talent en scheppingsvermogen gepaard en leidt zijn totale bestaan.

Zijn natuur die helemaal zuiver is, dwingt hem om zijn oefening tot zijn laatste ademhaling voort te zetten. In plaats van het wegvluchten voor die bevroren sfeer en zich in de warmte van een gezin te herbergen, legt hij moedig zijn weg naar de verlamdende kou, naar de altijddurende stilte en naar eindeloze leegte af. In plaats van zijn ogen te sluiten, richtte hij zijn vooruitziende blik op het leven en komt in opstand. In plaats van zich aan het 'wat komen gaat' van het leven over te geven, trachtte hij om het gevoel voor en van het-niet-zijn een plaats te geven. Om een fundering voor het nieuwe leven te kunnen leggen, neemt hij slechts de vergankelijkheid ter hand. De weg die hij belooft, kent geen terugkeer. Ook al wou hij stoppen met de strijd, hij kon het niet.

Inzake het drukken van zijn werken of inzake het huwelijk zien wij dat Kafka een methode kiest die doeltreffend is.

Om je doelen te kunnen bereiken, moet je van het leven afstand houden én van wat gewicht heeft én van wat de mens afleidt van zijn werk én van wat verwarmend is én van medeleven of medelijden.

De hond dacht: “Het is duidelijk dat niemand op de aardbol en érboven aan mij denkt. Ik ga van deze onverschilligheid dood. Deze onverschilligheid zegt: ‘Hij ging dood!’ En het gebeurde ook zo. Was dit niet mijn denkbeeld? Had ik dit niet eerder gezegd? Ik had zelf gewild om vergeten te worden.”

Hij schreef ergens: “Ik ben, zonder enige twijfel en onzekerheid, van steen voor liefde, haat, heldhaftigheid of angst. Generaliter en vooral, ben ik de grafsteen van mezelf. Er is slechts iets als het schrift op een steen en er leeft nog een wazige hoop.”

Wij moeten in de bevroren sfeer van onze wereld van kou, eenzaamheid en leegte voortgaan. Wij moeten zolang evenwicht houden opdat wij niet vallen. En zoveel ademen als wij nog voor het leven nodig hebben. Evenzeer moeten wij ons dermate klein maken dat wij van de lucht en het evenwicht kunnen afzien.

Wanneer Kafka zijn lijf aan de dood overdraagt, is het om niet te verdwalen. Hij aanvaardde niets anders dan ‘leegte’.

Hij schreef over zijn overbodige beroepen en zaken die hij had zoals: studie rechten, kantoorambt en zijn overige liefhebberijen, zoals tuinieren en timmeren: “Het lijkt op een persoon die een behoeftige bedelaar wegjaagt en daarna de rol van een vrijgevege speelt en met zijn rechterhand een aalmoes geeft aan zijn linkerhand.”

Zo’n wanhopige helderziendheid en moed lijkt ondraaglijk te zijn. Degenen die deze weg hebben belopen, hebben vaak uiteindelijk een reddingsgordel om hun middel vastgebonden en hebben zich bekeerd tot een geloofsovertuiging en hebben zich bij een groep aangesloten.

Kafka wilde beslist ondanks vele moeilijkheden zijn doel behalen, hoewel hij voelde dat hij op een tegenstrijdige wijze veroordeeld was tot het opnieuw bereiken van de volmaakte wereld.

In plaats van ‘het plakkerige en vuile’ koos hij min of meer

voor 'het schrijven' dat enigszins een zweem van 'een soort gebedsrecitatie' had.

Het is duidelijk dat hij voor deze oefening geschikter was dan wie ook. Maar hij stierf echter zonder enige schreeuw uit hoop én zonder dat hij de weg van de bevrijding aan anderen kon wijzen.

Welke conclusies kan men trekken dan het feit dat er geen uitweg voor de mens bestaat én er ook geen hoop is? Hij schreef: "Ken je behalve bedrog nog iets anders? Wanneer het bedrog wordt vernietigt, kun je er niet eens naar kijken. Je zou in een zoutpaal modificeren." Nog verleidelijker dan dit is het zich ophangen aan de godheid. Hierover schreef Kafka: "Messias zal niet verschijnen, tenzij wanneer er geen behoefte zou zijn aan zijn komst. Hij zal één dag ná de Beloofde-dag verschijnen. Hij zou níét op de Laatste-dag, maar op de allérlaatste dag verschijnen."

De vraag is: bestaat een godheid wanneer men zoekt? Is dit niet de gedistingeerde fata morgana, waarvan Kafka geen keus heeft dan het afzien daarvan? Terwijl hij zijn leven in brand stak om de godheid te bereiken, mislukte dit hem. Is de reden daarvan niet het feit dat de anderen die beweren dat zij hét hebben behaald, genadeloos bedrogen zijn óf anderen willen bedriegen?

Er was nimmer en nooit een resultaat voor een dergelijke oefening gegarandeerd en zeker gesteld. Ondanks dat er niet een dergelijke garantie bestond, gaf hij zijn leven om de andere mensen de verloren moeite te besparen.

Rochefort schreef over Kafka: "Hier is geen schrijver die de lezer wil bedriegen en met zijn afdwaling wil amuseren. Maar wij zien iemand die in de strijd is. Kafka wordt met zijn werk vermengd. De benauwdheid die zijn boeken ons schenken, is zijn eigen benauwdheid. Evenzeer staat de zwakte, die wij bij het begrijpen van zijn bedoeling voelen, in verband met de zwakte die hij had bij het begrijpen van het leven. Door zijn romans komen wij in een hinderlaag van

impasse terecht. Kafka was zelf ook in verband met het leven in een hinderlaag terechtgekomen.”*

Dit leven en dit grenzeloos moedige werk, wat onze duistere wereld in het licht zet, bewijst dat de verlichte wereld waarvan hij ons een ‘verschrikkelijk tegenbeeld’ laat zien, niét bestaat in de volgende wereld. Indien deze nog niet bestaat, is men verplicht om deze te grondvesten. En niemand kan deze plicht volbrengen, zelfs als men een genie zou zijn.

Hoewel Kafka een bij de dag groter wordende roem bereikt én in de wereld van literatuur en moderne filosofie een zwaarwegend effect heeft én in Engeland, Frankrijk en Italië navolgers heeft die in zijn stijl schrijven, bestaat er nog steeds geen goede biografie en geen persoonlijkheidsbeschrijving over hem, ondanks dat er een hoop documenten en bewijzen bestaan. Hoe dichter wij bij dit mysterie komen, des te meer ontglipt het ons. Degenen die studies over hem hebben gedaan, verheugden zich mateloos. Max Brod was enigszins zweverig en had de greep verloren, omdat hij metgezel is geweest van een genie. Vanzelfsprekend bevat zijn boek over de biografie van Kafka belangrijke aandachtswaardige onderwerpen die nuttig zijn voor de komende mensen, maar ze zijn absoluut niet onpartijdig. Het lijkt dat de beste getuigen diegenen waren die niet zo goed op de hoogte van de zaken waren. Want dezen hebben tenminste de waarheid niet misleid.

Het eerste aandachtspunt is het feit dat drie romans: ‘Het proces’, ‘Het slot’ en ‘Amerika’ én de meeste verhalen van Kafka incompleet zijn. Dit kwam niet door de luiheid,

* R. Rochefort, Kafka, Paris, p: 203.

de laksheid of zwakte van de schrijver. Een expert in psychologie analyse beweert, dat dit ongetwijfeld door de geslachtelijke onevenwichtigheden is veroorzaakt. Zij beweert dat dit door de huwelijkswens van Kafka komt, want hij kon deze wens niet vervullen. In alle werken van Kafka worden de onderwerpen 'verlies en mislukking' ten tonele gevoerd. Als een profeet presenteert hij deze in verschillende vormen. Want Kafka volgde een oefening en rap-porteerde deze oefening nauwkeurig in zijn werken. Hij schreef: "Het komt niet door mijn luiheid, kwaadwilligheid of amateurisme dat ik in alles in het familieleven, vriendschap, huwelijk, beroep en literatuur misluk of succes boek. Dit komt door het níet hebben van de grond, de lucht en de wet. Mijn plicht is het maken van deze zaken. ... Dit is mijn fundamentele plicht."

Het is duidelijk dat hij een plan volgt. Zijn hoofdpersonages leven, zoals hijzelf, in een wereld van antagonisme die overvol is van gevaar en nachtmerrie. Zij analyseren hun positie in deze lege wereld waarin slechts een verschrikkelijk resultaat kan worden bereikt dat impasse is en geen vluchtweg kent.

Men kan 'Het proces' en 'De metamorfose' als een vertolking zien van de extensieve uitleg van de gevoelens van een zieke die zijn ziekte ongeneeslijk ziet en weet dat hij tot de dood veroordeeld is én weet dat zijn verwanten hem ontlopen. Hij schreef echter deze twee romans voordat tuberculose bij hem geconstateerd werd. Max Brod wist niet óf zegt niet of Kafka de tekenen van deze ziekte eerder had gevoeld of niet.

Het punt dat als eerste de aandacht van Kafka naar zich trekt, is het geheim van het lichaam. Met betrekking tot het feit dat de mens lichamelijk is, is hij kinderlijk verbaasd en hij schrijft: "Het beperkt zijn van het menselijke lichaam is verschrikkelijk." De mens voelt met zijn lichaam dat hij beperkt en stuurloos is én soms ongelukkig. De strijd tussen

de vrijheid van de gedachten en de beperkte lichaamsanatomie en, meer dan deze, de lichamelijke verschillen, wekten zijn angst.

Hij zinspeelde op de Messias: “De martelaren minachtten het lichaam niet. Het lichaam was voor hen als het ware een voertuig. Daarom streefden zij naar de galg teneinde naar de hemel op te stijgen. Bij de terechtstelling zijn zij het eens met hun vijanden.”

Zijn hoofd is dermate met het lichaam bezig dat hij denkt dat de grenzen van het lichaam niet te passeren zijn. Niemand kan voor zijn lichaam weglopen en iedereen is een-zaam met zijn lichaam.

Het thema dat de mens tot zijn lichaam behoort en het lichaam de baas is over de mens verschafte hem een soort afzondering en een breuk met iedereen. De anatomie van het lichaam was voor Kafka één der zinnebeelden van de misdaad en één der lege beelden.

Het is niet alleen dat men mét een lichaam moet samenwonen, maar wanneer het een laaghartig en boos lichaam is, waarvan de laaghartigheid niet relatief, maar absoluut is, blijft het ons ook nog aankleven. Kafka verkeerde in een bijzondere toestand die zeer onaangenaam was. Want hij wist dat hij zijn jeugdige gezicht en lichaam had behouden. Toen hij dertiger was, schatte men hem een twintiger. Hij verdroeg de ziekte van het blijvend-jeugdige-outerlijk. Hij had het outerlijk van een ‘jongeling’ én moest in zo’n lage toestand gehoorzaam blijven aan de autoriteit van zijn vader. Maar hij dacht er niet aan de last van deze autoriteit, die hem vermorzelde, te ontvluchten. Hij streefde bij zichzelf slechts naar een soort onschuld. Deze is één van de problemen die de oefening van ‘de lichamelijke’ oplevert die dichterbij het gevoel van de misdaad ligt. Hier verenigen zich twee onderwerpen: het onderwerp dier en het onderwerp gerechtigheid.

Om een hoogwaardig beeld van zijn relatie met zijn vader

te kunnen geven, koos hij zijn hoofdpersonages uit de wereld van de dieren. Men kan niet beter dan in het volgende stuk de angstwekkende afzondering en totale overgave uiteenzetten: "Iedere poging tot het leggen van een band was verhinderd. Er bestond geen gezamenlijk punt." (De beginpassage van het verhaal 'De metamorfose').

Hieruit komt een onderwerp tot stand dat in alle werken van Kafka wordt bewerkt: "Het niet aanwezig zijn van de onderscheidsinstrumenten." De mens die in 'De metamorfose' in een monster is veranderd, argumenteert, rekt en van de ene naar de andere bewijsgrond grijpt om zijn zaak alsnog in orde te brengen. Maar hij komt in een nog ergere toestand terecht. Want hij kan het middel wat hij nodig heeft om een einde te maken aan zijn misère, niét vinden. Het lijkt alsof hij zijn gave niét kwijt is. Hij verkeert buiten het verstand. Zijn pogingen zijn ijdel. Het verval van zijn lichaam heeft hem als vals bestempeld.

In het verhaal 'Het hol' bereikt deze situatie de grens van de angst: het dier is absoluut alleen en eenzaam. Hij herkauwt zijn gedachten. De onzichtbare bedreiging martelt hem. Slechts de dood sticht de definitieve stilte bij de oneindige vragen en benauwdheid. Dit verhaal is incompleet. De angst is dusdanig dat het lijkt dat het dier de onbekende vij-and aanzet om het sneller te doden.

Evenwijdig aan 'de lichamelijke' zijn het streven naar de gerechtigheid en het onderwerp misdaad de belangrijke zaken die de aandacht van Kafka trekken. Hij neemt de lezers mee naar verre gekkenhuizen, naar halfdonkere corridors, door de geheime deuren in de kantoorgebouwen en kastelen die vanuit de verte stralen onder de sneeuw. Hij stelt ons de portiers in uniform, de aartsvaders, de speciale gezanten, de invloedrijke topambtenaren, de uitgebluste rechters en de aanklagers met lange baarden, van wie slechts de foto's te zien zijn, voor. Hij heeft ze echter alle-maal nodig. Deze 'figuren' behoren tot de justitie en zijn

verenigd met de formele hoge posten. In de werken van Kafka ziet men dikwijls de verhouding tussen de baas en de ondergeschikten in het spionage- en maatschappelijke apparaat. Zij houden zich behoorlijk aan de regels van rangorde. De zulken hebben altijd een zaak tegen je en wanneer ze maar willen, kunnen ze deze op gang brengen en je veroordelen. In 'Het proces' wordt Josef K. veroordeeld tot de hoogste straf. Want de justitie moet worden gehandhaafd. En in ieder geval moet een misdadiger gestraft worden. In deze roman zegt de pastor tegen Josef K.: "Weet je dat je zaak te slecht is?" "Waarom? Ik ben geen misdadiger! Er heeft een fout plaatsgevonden. Bovendien hoe is het mogelijk dat iemand misdadiger zou kunnen zijn, want we zijn allemaal mensen die op elkaar lijken;" merkt Josef K. op. De pastor reageert: "Dat klopt. Maar dit is de argumentatiestijl van een misdadiger."

In het verhaal 'In de strafkolonie' zegt de officier: "Ongetwijfeld bestaat er altijd een fout!"

Maar men moet zich niet vergissen, in 'In de strafkolonie' verdenkt Kafka het justitieapparaat en gaat het de wanhopige kant op. In dit verhaal wordt 'Het middel' justitie onbruikbaar, de beul die mandaat heeft tot de uitvoering van de wet, wordt meelijwekkend en raakt in een volledige afzondering. En dit geldt voor hem als een definitieve veroordeling. De rechtsuitvoering verandert derhalve ná de dood van een voormalige commandantofficier in een soort lege, misselijkmakende ceremonie. Wanneer de officier zich onder de naalden van de martelmachine gooit, beleeft hij geen onbeschrijfelijk vreugde. Hij kan de letters van het opschrift, die de naalden op zijn lichaam tatoeëren, niet onderscheiden. Dit opschrift werd door de voorgaande veroordeelden met een gesteldheid van vreugde, genegenheid en lichamelijke pijn gelezen. Hier botst het verstand met de kop tegen de steen niet omwille van een offer, maar omwille van een uitvoerder van de wet. Hier kan men de in-

vloed van Nietzsche op de gedachten van Kafka zien. Een ander onderwerp dat de aandacht van Kafka trekt, is de vorm van het gebouw. Het gebouw is de positieve vorm van het werk. Dit vindt in de beste conditie plaats. Het is een soort goedpraten en tevens een soort geboorte. Het bestaan dient te worden verbouwd. Hoe meer de bouw van het perceel zich ontwikkelt des te meer krijgt de waarheid kleur. Het werk van een bouwwerk is geen afzonderlijk en apart fenomeen. Het is mogelijk dat het gebouw gebruikt wordt voor het omgaan met een maatschappij. Kafka, die ongehuwd was, hoopte om de verhouding met de anderen te realiseren, om iets te doen zodat mensen voor een gezamenlijk doel bijeen zouden komen. De bouwer gaat de kring van hoge posten en bazen in. Zoals in de tragedie van 'de Toren van Babel' die een bemiddelaar was tussen hemel en aarde. Dit betekent dat terwijl hij de mensen verenigt, hij uit trots met zijn hoofd ook de hemel aanraakt. De toren van Babel viel echter neer en daarom trok dit de aandacht van Kafka. Evengoed zijn de afstanden in het verhaal 'Een keizerlijke boodschap' buitensporig lang en heerste er herrie en uiteenvallen. Voortdurend wordt het contact tussen hoogwaardigheidsbekleders en de bouwers verbroken. Dit werk komt nooit ten einde. Wat uiteen laat vallen, is sterker dan wat bijeen brengt.

Zoals in de Griekse mythe 'Sisyphus' zijn alle werken van Kafka, die een geestelijk gebouw zijn, veroordeeld om in elkaar te storten. Altijd wordt bij zijn gebouwen een barst gevonden en de benauwdheid erin doorboord. Precies zoals bij de pogingen van 'K.' in 'Het proces' óf bij de pogingen van de landmeter in 'Het slot' óf bij de plannen van de officier in 'In de strafkolonie' die hij maakt om zichzelf te vrijwaren zodat de ontdekkingsreiziger niets over de martelmachine zou zeggen óf bij eindeloze voorstellingen van het monster in 'De metamorfose'. Ze zijn allemaal niets anders dan een gebouw én ze zijn allemaal veroordeeld tot

verval.

In het verhaal 'Het hol' verenigen het onderwerp van het gebouw en het dierlijke drama zich met elkaar. Het dier bouwt moeizaam een muur van verdediging om zich heen. Zijn schuilplaats verandert in zijn val. Het dier vreest niet voor het eigendomsrecht van zijn nest. Wezenlijk kent Kafka inzake het vraagstuk van eigendomsrecht en bezit geen gehechtheid. De angst van het dier gaat meer om de veiligheid van het nest, die vanaf het begin verstoord is. Deze keer is echter het gebouw onder de grond en in het hart van de aarde.

Kafka schreef in zijn dagboek: "Wij delven de kuil van Babel."

Deze zinswending van Kafka wijst kennelijk naar het onheilbrengende lot van ons tijdperk. Indien de mens in een monster modificeert én ons leven verloopt in de angst voor bunkers én betreffende de geestelijke kant van zaken wij met 'diepe' navorsing en 'de duistere waarheden' beginnen, dan leidt dit ons soms naar de hel en soms naar het koelhuis. Deze methode is exact, maar is leeg én vindt zijn oorsprong in angst en benauwdheid. Het verstand valt door vele verplichtingen.

'Niét nu!' Deze lege belofte is het eeuwige antwoord van het leven op de laatste diepgaande vragen en behoeftes van de mens.

'Niét nu, niét morgen en nóóit!' Deze vertaling herhaalt zich telkens weer in bijna alle werken van Kafka. Tot in lengte van dagen en door de eeuwen heen wachten de bouwers in het verhaal 'Een keizerlijke boodschap' op de keizerlijke boodschap. Ons leven is niet iets onafhankelijks en standvastigs en het heeft geen waarde. Het is een herberg tussen twee vergankelijkheden. Onze wereld is dezelfde als de wereld van 'Gracchus, de jager' en zoals de wereld van 'de Wandelende Jood.'

Hoewel onze aanwezigheid op aarde voorbijgaand is, is het

spijtig onvermijdelijk. Daarom zijn niet alleen verwachtingen ijdel, maar zijn de verplichte bemoeienissen evenzeerodeloos. Het wachten is echter vol van verantwoordelijkheid. Zoals 'K.' in 'Het proces', die voelde dat er geen verhouding bestond tussen hem en de anderen én dat hij vrijer was dan altijd én er bestond niets leger en hopelozeder dan dit. Derhalve zijn er sommigen die wensen dat zij nooit geboren waren. Omdat zij eenmaal zijn geboren, moeten zij de afstand tussen de geboorte en de dood zo snel mogelijk afleggen.

Wat dit betreft lijkt de filosofie van Kafka op de stellingname van de Catharea-sekte, de Franse Manawieden in de 13de eeuw. De leden van deze sekte geloofden dat het leven op aarde een soort goddelijke vloek was en dat slechts de dood de schepselen kan verlossen van dit aards gewoel.

Er wordt daarom erkent dat tegenwoordig alleen het werk van Kafka 'de ware' vraagstukken, die uit onze wereld zijn verkregen, herbergt. De zinswendingen van Kafka die geïnspireerd waren door de methode van de tijd, worden verbeeld in zijn legendes.

Alles wordt dusdanig geregeld dat het lijkt of een hellend vlak van onheilspellende verbeeldingen van Kafka harmoniseert met de ramspoedige weergang van onze tijd. Het modernisme van Kafka gaat niet om zijn zinswendingen en voorstellingen of de stille en dringende psychologie daarvan die vóór het beeld tot stand komen. De harmonie tussen zijn gedachten en onze wereld is duidelijk. Niet alleen heeft er een uiterlijke botsing plaatsgevonden, het is echter veel dieper gegaan en omvat het hoofdmotief.

Vreemd is het dat de vraagstukken die de aandacht van Kafka naar zich toe hebben getrokken en een onafscheidelijk deel van zijn geest zijn geworden, door Dostojevski ook in een andere taal zijn bewerkt. De werkwijze van deze twee mannen is niet toevallig. De boodschap van beiden komt uit één 'kelder' naar ons toe.

Wellicht kunnen sommigen deze diepgaande voorspelling van onze tijd toeschrijven aan een ziekte of deze onder de ontdekkingen en mirakels tellen. Hoe dan ook staan wij voor dit fenomeen.

De hedendaagse mensen hebben dorst naar de zuivere gerechtigheid en streven naar het geslaagde gebouw. Zij wachten op de nieuwe waarheden.

Het werk van Kafka brengt dit onderwerp ter discussie. Hij plaatst het teken van wanhoop en radeloosheid daar bij.

Moeten wij soms, omdat zijn werken het slot van onze hoop ruïneren, ze weggooien? De gerechtigheid die hij voor ons uiteenzet is mysterieus en wreedaardig. Het werk dat hij ons naliet, lijkt op een geruïneerde tempel en is tegelijker-tijd een gevangenis. Ongetwijfeld is deze gevangenis het ding waaruit wij willen wegvlugten. Misschien moeten de-ze gevangenis en ruïne blijven als de eeuwige angst in het hart van de mensen. Wie kan zeggen dat deze beelden weg te poetsen zijn.

Geen vertrouwen en het gevoel van misdaad hebben zich in de aard van Kafka geherbergd. Een misdadiger is volgens hem degene, van wie de levensbenodigdheden incompleet zijn en die voortdurend in zijn recht van het bestaan, in de-ze wereld, wordt bedreigd. Het effect van de opvoeding is volgens hem niets anders dan 'onrechtpleging en slavernij' en 'geestelijk overspel'. In een schrijven aan zijn zuster uit hij harde en pijnlijke aanmerkingen aan het adres van de gezinsopvoeding.*

Men moet niet vergeten dat wanneer Kafka de ware mens wil verbeelden, dit voor hem moeilijk wordt en hij moet een scène uit een andere wereld, uit oeroude tijden, creëren.

Wanneer hij de hedendaagse mens wil voorstellen, stelt hij de misvormde of halfmens-halfbeest wezens óf Odradek, automatische machines, chimpansees, vleermuizen, honden

* Max Brod, Franz Kafka; London, 1947. pp. 167-171.

en monsters als hedendaagse mensen voor. Het is een soort veroordeling in een verschrikkelijke tijd waarvan de grondslagen door de mannetjes zijn opgericht met eigenschappen van de apen.

De hond spreekt in een werk van Kafka: “De kennis vindt haar oorsprong in een bron waarvan wij vandaag de dag de sporen kwijt zijn.”

Meestal kruipt Kafka in de huid van de dieren. Hij verplaatst zich in hun situaties. Hij rapporteert tot en met de kleinste details van de fameuze martelingen die hij heeft ondergaan. In alle gevallen krijgt het lot geen vrijspraak. Zijn giftige resultaat komt uit gewoonten, zeden en wetten van de mensenmaatschappij. Zijn rebellie is geluidloos. Daarom laat hij de mensen schrikken. Alle ‘dierlijke’ gesteldheden die zich onder de algemene tragedie van het niet-kennen van het bestaan bevinden, worden tentoongesteld. Het voorbeeld hiervan is degene die in het verhaal ‘Een keizer-lijke boodschap’ met stralende en turende ogen de boodschap van de keizer brengt: “De boodschap aan jullie is immers gestuurd. Jullie zijn hier aanwezig. De boodschap is ook hier aanwezig. Slechts het doorgeven daarvan is bezwaarlijk. Er bestaat echter geen hoop dat ooit de boodschap zou kunnen worden doorgegeven.” Daarom bereikt de boodschap die de keizer op het sterfbed aan de gezant heeft afgegeven, nooit zijn bestemming. De keizer is dood, terwijl men zijn boodschap zit af te wachten.

Wat Kafka zoekt, is de vrijheid voor zichzelf en voor de anderen die onder slavernij en knechtschap leven. In de meeste werken van Kafka wordt telkens weer een onverstaanbaar verzoek herhaald. In het verhaal ‘Jakhals en Arabieren’ lezen wij dat middenin de woestijn de vertegenwoordiger van de jakhalzen tegen hem zegt: “Ik ben ouder dan alle andere jakhalzen. Ik verheug me dat ik u hier mag begroeten. Ik was vrijwel wanhopig, want jarenlang wachtten wij op uw komst. ...”

In het korte verhaal 'Een halfbloed wezen' legt een misvormd wezen, dat half kat en half lam is en soms op een stoel springt, zijn poten op de schouders van Kafka. Het brengt zijn bek dichterbij het oor van Kafka en murmelt. Hij schreef: "Het lijkt alsof het mij iets wil vertellen. Het buigt zich naar mij toe en onderzoekt mijn gezicht om het effect van zijn woorden op mijn gezicht te lezen."

In de roman 'Het slot' krijgt de landloper medelijden met de slaven die zich in de herberg om hem heen hebben verzameld. Hij leest hun smeekbede: "Wellicht hadden ze verwachtingen van hem, maar konden ze het niet uiten. ... Ze staarden naar hem met open mond, opgezwollen lippen en gemarteld gelaat. Het leek alsof hun hoofden met de slagen van een straatstamper waren uitgerekt. Het leek alsof hun gelaten onder druk van de martelingen tot stand waren gekomen."

De belangrijkheid van de missie van Kafka wordt hieruit duidelijk. Daarom verzet hij zich meedogenloos tegen alle soorten van narigheid en iedere vorm van dwaling en vernedering.

Maar in zo'n wereld waarin geen vriendelijk contact plaatsvindt, heeft meelijden geen plaats van betekenis. Meelijden kan niet bestaan, tenzij na het oogcontact.

Het lijkt dat de wet van de strijd deze mogelijkheid heeft voorzien. Want het heeft zijn offer, zonder dat die dit beseft, reeds blind gemaakt. Het lijkt voor deze blinde dat deze persoon met de doden samenleeft.

Hij strijdt vóór alles met het dode deel van zichzelf, dat tegen hem in opstand is gekomen. Maar het lijkt dat hij een reusachtige dode vijand heeft waarmee hij moet worstelen. Een vijand die hem met de kracht van de dood zal aanvalen. In het verhaal 'In de strafkolonie' wordt dit uitstekend verbeeld. In dit verhaal heeft een overleden commandantofficier een martelmachine ontwikkeld. Deze machine werkt automatisch en is een duivels apparaat. Deze voert eigen-

lijk de wil van een dode uit.

Niemand kan ontkennen dat in de roman 'Het proces' de opperaanklager is gestorven én het gehele bureau van spionage en justitie, dat overgebleven is, iets van het lege, machinale apparaat van justitie draagt. Evenzeer kan niemand ontkennen dat in dit apparaat geen feil te constateren is, behalve het feit dat de ware gerechtigheid er absent is.

Het lijkt dat de werken van Kafka een soort oude pijn van de tijd vóór onze tijd voorstelt als een zware slaap. De hond in Kafka's verhaal denkt na: "Onze generatie is verdwaald. Het zij zo. Maar onze generatie is méér dan de vroegere generaties berispelijk. We kunnen het aarzelen van onze tijd beseffen. Deze aarzeling is waarlijk niet naïef. Dit is een droom die wij duizenden nachten hebben beleefd en duizenden keren zijn vergeten." De hond jammert om voorbijgane tijden: "Honden waren toen nog niet zo honds geworden als vandaag!"

In de wereld van Kafka worden angstwekkende boodschappen gezien die wij nog niet kunnen begrijpen. De nieuwe vergeetachtige mens die wezenlijk in staat van ontbinding verkeert, in een wereld leeft waar geen eenheid bestaat dan 'de leegte' die in de geest van de mensen wordt geproduceerd. Daarom kan hij geen verbeelding hebben van zichzelf noch van zijn god. Hij is derhalve genoodzaakt om het einde van zijn heerschappij als een menselijke persoonlijkheid te erkennen.

Volgens Kafka is het een tijd waarin geen persoonlijkheid present is. De hemel is leeg en op aarde kronkelen wezens door elkaar, die geen mens zijn en die het basisbestaan van het vroegere leven totaal vergeten zijn. Adamskinderen kunnen niet méér de pijnlijke proef van de mensheid voortzetten. De opvolgers van de mens zullen beesten zijn die zich in hun holen zullen verstoppen tot hun dood. Het is niet duidelijk of de dood beter dan het leven buiten de vergankelijkheid zal blijven. Want het huilen, het janken, het

bidden en het vloeken hebben geen effect op de dood. Het andere gezicht van deze bangheid lijkt op het geloof in de goddelijkheden van de Middeleeuwen met betrekking tot het gevoel van vergankelijkheid van het ondermaanse paradijs.

Kafka probeert met het volgende citaat het ondermaanse paradijs binnen te treden: “We waren geschapen voor het leven in het paradijs. Het paradijs was voor ons aangelegd. Máár het lot veranderde het. Heeft er ook een dergelijke verandering plaatsgevonden voor het paradijs? Er is niets over gezegd.” Kafka is evenzeer bereid om het lichamelijke leven te verlaten voor het geestelijke leven. Hij bewerkt in zijn aantekeningen de oude Indo-Perzische mening: “Er bestaat nog een andere wereld dan de hemelse wereld die wij de wereld van voelbare zaken, oftewel het ondermaan-se, noemen. Het kwade bestaat niet in de hemelse wereld. En wat wij ‘het kwade’ noemen is noodzakelijk voor onze eeuwige ontwikkeling.”

Ergens anders noteert Kafka op een mysterieuze wijze: “Er ging een vogel op zoek naar de kooi.” Wil de kooi soms niet bewijzen dat de vogel niet bestaat en het overal leeg is? Iedereen draagt zijn kooi. Wie in de kooi blijft en zich niet mengt in twisten, heeft een vreemde helderziendheid én ziet alles beter dan iedereen. Zelfs met betrekking tot pessimisme is hij een stap verder dan de anderen. Want hij ziet de wereld niet leeg van hoop. En derhalve geeft hij het pessimisme geen algemeen dimensie. In antwoord op de vraag van de arts merkt hij op: “Vol van hoop! Er is veel hoop, zelfs als ze niet voor ons bestemd is.”

De onduidelijkheid die in de werken van Kafka te zien is, veroorzaakt vele opvattingen en interpretaties. Sommigen beschouwen hem als een schrijver van de goddelijke filosofie, een aanhanger van zionisme, een navolger van Sigmund Freud en/of een maatschappelijk criticus. Maar het sarcasme en de spot die Kafka voor de nutteloze poging van de

mens bij de zoektocht naar de goddelijkheid gebruikte, is koud, doch helder als de lucht van een winterse dag. Hier wordt met waarheidsgetrouwheid en dwaasheid gespeeld. Kafka is van mening dat het lot van de mens een speelgoed is in de handen van het woord: 'goddelijkheid.' Dit is de knop van zijn buitennatuurlijke spot en zijn grijnzen richt zich tot de religie.

Max Brod zegt dat toen Kafka een deel van de roman 'Het proces' voor een aantal van zijn vrienden voorlas, zij dermate lachten dat de tranen uit hun ogen liepen. Kafka zelf moest ook zo lachen dat hij de rest van het verhaal niet meer kon voorlezen.

De komische omschrijving van de wereld van de mens bij zijn zoektocht naar het Zelfstandig-bestaan Gods én zijn telkens weer met de kop tegen de muur lopen én de val van zijn hoogste gevoelens én de exacte omschrijving van alle hoeken en gaten van onze levenswijze behoren aan Kafka.

Voor Kafka was literatuur geen liefhebberij. Hij was zich absoluut bewust van zijn missie, waarde en de belangrijkheid van zijn werk. In zijn werken zijn geen sporen van zinnen-montage, zinnenmakerij en 'kijk mij eens!', te bekennen. Hij is degene die zijn eigen eenvoudige taal en stijl heeft gevonden. Zelfs heeft hij geen opwelling en aandrift van zelf-ingenomenheid. Hij schreef: "Ik heb een hekel aan wat niét-literatuur is. Ik word vermoeid van gesprekken, zelfs over de literaire vraagstukken. Ik vlucht tot het uiterste voor bezoeken. In het algemeen ontnemt ieder gesprek mij wat ik belangrijk, serieus en waardig vind." In de waarheid die Kafka zoekt is alles helder en duidelijk. Men kan zich niet verschuilen in de schaduw van dingen. Tegen de heldere waarheid kan men geen weerstand bieden. Hij schreef er-

gens: “Onze kunst is slechts het verbaasd staren naar de waarheid. Het licht wat op een verzuurd gezicht flitst is slechts de waarheid, punt uit!”

Wat Kafka geschapen heeft, is het product van zijn eigen gedachten. Deze gedachten heeft hij door persoonlijke proef behaald. De kunst van Kafka die uit zijn innerlijke behoefte en leven stroomt, behoort tot de hoogste stijl van het moderne romanschrijven die de lezer slechts naar het onderwerp wijst. Evenzeer zijn eenvoudige, zuivere blik en kleurige taal en zijn heimelijke zinspelingen. De wijze van het uitlachen, de nauwkeurigheid bij het uiteenzetten van de kleinigheden en de eenvoudige stijl van Kafka bereiken de naaktheid en de volmaakte schoonheid in het verhaal van ‘Een keizerlijke boodschap’.

Kafka is één van de meest vakkundige schrijvers die de stijl van oogwenk, aanwijzing en toespeling volgt. Hij gaat in het realisme zover dat het gewone gebeuren van het leven overdrijving lijkt. De gebeurtenissen worden dermate geregeld en met dusdanige kilte en geweld naar voren worden gebracht dat hun effect op de lezers is gegarandeerd. Het lijkt of de personages die hij voorstelt en de gebeurtenissen die hij omschrijft, niet op een andere wijze konden gebeuren. Er kan niets aan toegevoegd worden noch iets er bij gehaald. De gebeurtenissen zijn niet aan elkaar verbonden. Hij geeft de reden daarvan niet aan en geeft evenmin verdere uitleg.

Dit behoort tot de kenmerken van Kafka. En dit is kennelijk in tegenspraak met de gevestigde wijze en stijl van de gewone literatuur. En tegelijkertijd combineert hij de plaisanterie met de pijnlijke issues en op een gegeven moment verenigen de ondermaanse en bovennatuurlijke zaken zich. Verbeelding en illusie zijn niet aan de orde. Het gaat namelijk over de menselijke waarheid, die wij met ons gehele bestaan voelen en wij staan voor een nieuwe en ongewone materie. Het begin van zijn romans is dermate uniek, zon-

der enig decor en veelpraterij, dat de lezer zo in het hart van het onderwerp stapt.

Bijvoorbeeld in het begin van de roman 'Het proces' schrijft Kafka: "Voorwaar, iemand moest Josef K. belasterd hebben, want zonder enige misstap te hebben begaan, werd hij op een ochtend opgepakt."

De roman 'Amerika' begint met de volgende zin: "Karl Rossmann was zestien jaar toen hij door zijn armlastige ouders naar Amerika werd gestuurd, want een dienstmeisje had hem verleid en was van hem in verwachting geraakt ..."

In de beginpassage van het verhaal 'De metamorfose' lijkt het dat de hoofdpersoon plotseling uit een half slapende en half verkleumde toestand bij zijn positieven komt: "Op een dag toen Gregor Samsa uit een verwarde slaap ont-waakte, ontdekte hij dat hij in zijn bed in een angstaanjagend monster was gemodificeerd."

De verhalen die met zo'n beginpassage worden gecreëerd, zijn gedachten die zich hebben gemeld en eenvoudig op papier zijn gekomen.

Kafka schreef razend snel. Soms schreef hij zoals Dostojevski in extase. Hij maakte een verhaal in één nacht af. Hij analyseert namelijk in zijn werken. Hij stelt de nauwkeurigheid en de totale eerlijkheid ten toon. Kafka schrijft, omdat hij een onmiddellijke boodschap heeft. Men moet niet vragen wat Kafka wil zeggen. Wat hij gezegd heeft, is hetzelfde wat hij wilde zeggen.

De wereld van Kafka is de wereld van de slaap waarin de nachtmerries afschrikwekkend zijn en de mens punctueel in zijn kraag gegrepen wordt. Hij weet immers dat een droom, met zijn zichtbare glibberigheid, spaarzame elementen bevat om verbeeld te kunnen worden. Wij zien plotseling in dat de door Kafka verbeelde wereld, met al zijn kabaal, leegte en belachelijkheid, dezelfde wereld is van ons wak-ker-zijn, waaraan wij gewend zijn en die wij serieus achten én die aan ons als de echte wereld verkocht is.

Bij de kunst is niet slechts de uiterlijke vorm gewichtig. De uiterlijke vorm kan niet zonder een gedachte blijven bestaan. Want de pen van Kafka verandert de gewone gebeurtenissen van het leven in drama. De gebeurtenissen van een roman worden samengeperst in een verhaal. De zinnen zijn sterk en soms door elkaar heen vervaardigd. Máár ze zijn eenvoudig en natuurlijk.

Kafka vluchtte voor het gewone leven en voor de waarheden daarvan. Daarom schiep hij voor zichzelf waarheden. Zijn werk lijkt op een nachtmerrie en op de wereld van de slaap. Hij verwijst naar een slapeloze nacht en schrijft: “Ik sliep juist naast mezelf en strijd met wat ik in de slaap waarneem.”

De lezer stapt in een wereld die tussen slaap en wake ligt. De nuchterheid is niet uitgestorven. De basis van herkenning blijft nog. Deze wereld wordt niet als leeg, mistig of dubieus gezien. Het is een soort sluwe waarheid. De beelden combineren met elkaar, doch verspreiden zich niet. De sfeer en de tijd blijven op hun plaatsen. Maar de logica van de individuen en hun omgang behoren tot een soort logica en verkeer die in de slaap bestaan. Zonder het presenteren van de pijnlijke onderwerpen óf het zeggen van oppervlakkige thema's, produceert Kafka de benauwdheid. Zijn kunst veroordeelt de waarheid. Dat wil zeggen dat hij overdrijft bij het realisme en dit veroordeelt zodat in zijn kunst geen grens bestaat tussen ernst en geestigheid.

De vertaling van de werken van Kafka is geen gemakkelijk werk. De reden is zijn taal. Hoewel zijn taal beperkt is, is deze op een verbazingwekkende wijze analytisch, harmonieus, melodieus en bezit alle lichte klassieke eigenschappen. Zonder dit was het hem onmogelijk om de innerlijke angsten en onzegbare benauwdheden uiteen te zetten. Het is ten opzichte van het uiterlijke helder én ten opzichte van het innerlijke invloedrijk. Want de uiterlijke eenvoudigheid en helderheid zijn verborgen in innerlijke verbazing.

Deze verbazing is noch namaak noch dwingend. Dit komt niet door dat hij hier een initiatief wilde nemen. Dit staat echter in verbinding met het levensgevoel van de schrijver en behoort tot zijn aard. Bijvoorbeeld het thema van de roman 'Amerika' gaat over het volgende: "Een jonge leerling, Karl geheten, verlaat omwille van een incident het ouderlijke huis en gaat naar Amerika. Hij heeft geen inkomsten en wordt van buitenaf ook niet geholpen. Hij maakt met de situatie van New York en de vermogende en de bezitloze mensen kennis. Hij leeft daar een tijd als dakloze. Dan wordt hij in een groot hotel de liftbediende. Hij werkt in ellendige omstandigheden. Uiteindelijk proeft hij succes door eerlijkheid en deemoedigheid en kan hij in eigen on-derhoud voorzien."

Men kan deze samenvatting absoluut fout of correct achten. Echter, de uiterlijke gebeurtenissen zijn de in deze samenvatting aangegeven zaken. Maar deze gebeurtenissen verschillen helemaal met wat de schrijver in zijn roman wil bewerkstelligen. Want wat de schrijver in dit gave en heldere verhaal duidelijk maakt, is een soort spook én het verhaal omvat de mankgaande en glibberige waarheid van de fantasiewereld. Er wordt zelfs geen greintje waarheid gezien.

Van het lezen van de werken van Kafka krijgt men een gevoel dat lijkt alsof men een concert bijwoont waarin een pianist zeer alledaagse liedjes onhoorbaar afspeelt óf naar een warm gesprek luistert, máár plots begrijpt dat de lippen van de gesprekspartijen niet bewegen én in plaats van ogen zijn er in hun gezichten donkere gaten waar te nemen.

Al deze personages die op het eerste gezicht zo intiem leken, verliezen hun schaduw én het lijkt dat zij door de muren heen kunnen gaan of ze verdwijnen in de zonnestralen. Hoe men ook verder gaat dit gevoel wordt des te sterker tot dat men bij het laatste hoofdstuk van 'Amerika' aankomt. Er is een onrechtstreeks woord op een slimme wijze bewerkt waarvan wij gaaag de mysterieuze betekenis willen

begrijpen. In dit opzicht zijn wij behoeftig en wachtend. Het is een pijnlijke afwachting. Het lijkt of we een nachtmerrie beleven. Het is één moment vóór het wakker worden. Máár wij worden tot en met het einde níét wakker. Wij zijn veroordeeld om tegenover de leegte te gaan staan en op zoek te gaan naar het kabaal van het leven. Verrast, begrijpen wij dat Kafka dit wilde.

Het leven is duister. Vanzelfsprekend staat dit niet in verband met de duisternis van de geboorte en van seksdriften én van de duisternis van het scheppen. Maar de nacht is een absoluut feit, evenals de dood.

Kafka is tot de grens van dwaasheid in onbewustheid gedompeld. Hij heeft de eeuwige veroordeling en absentie van de hulp door. Hij zegt dat de mens zich nodeloos druk maakt. Want er is geen redding. Nooit was het gevoel van het stikken met zo'n kracht uiteengezet, zoals in de heldere en fatsoenlijke boeken is gebeurd. Zijn kunst is voor de ontsluiting van het duistere geheim van het bestaan. Wat hij openbaart is geen vrijheid. Het is een wanhopige behoefte. Het lijkt alsof men in een naam- en adresloos land, verre van anderen, een avontuur beleeft. Wat men als souvenir met zich meeneemt, is de mechanische dwang waar iedere kunstenaar voor weglucht.

De nachtmerrieachtige sfeer van de boeken van Kafka geeft de lezer een soort benauwdheid. Met name wanneer het onderwerp deze benauwdheid tot stand brengt en ergens de mens verandert in een monster. Ergens anders verdrinkt de zoon op last van de vader.

Het gevoel wat de lezer overal door de eindeloosheid van de ruimte en door de tegenstrijdigheid van het leven ervaart én de moeilijkheid van het bereiken van het doel, het struikelen, het vluchten en de zorg van het dier dat in zijn hol is verlamd door de komst van de vijand én het gevoel van het stikken dat wij in de meeste werken van Kafka tegenkomen heeft niets met zijn tuberculose te maken. Hij heeft voor het

omschrijven van de leegte deze verdunde lucht nodig. De hoofdpersonages van Kafka klagen nimmer over de moeilijkheden, de beproevingen, de mislukkingen en de verloren zaken. Zij worden niet verbaasd en aanvaarden hun lot met helderziendheid. Zij trekken hun wenkbrauwen niet op van ellende. Zij laten een verbazingwekkend geduld zien. Het lijkt dat de zaak aan een ander dan aan henzelf behoort.

Kafka schreef: “Welke gezamenlijke factoren heb ik met de joden? Welke gezamenlijke factoren heb ik met mijzelf? Ik moet in een hoek kruipen en me verstoppen én blij zijn dat ik nog kan ademen!”

Welke verwantschap kan een mens in een dergelijke wereld met zichzelf of met anderen hebben? Men kan slechts alleen zijn. Er bestaat geen medelijden. Voor Kafka, die uit de wereld van de levenden was vertrokken, was iedereen, zelfs zijn moeder, een vreemde. De grond onder zijn voeten beefde. Kafka hekelde de Israëlieten. Hij had geen vaderland om in te kunnen leven én hij had er geen lucht om te kunnen ademen.

Wij moeten het onuitsprekelijke gevoel van Kafka ten opzichte van zijn eenzaamheid in acht nemen. Hij schreef: “Het is mij enigszins opgelegd en enigmatische heb ik het opgezocht.” Zijn hoofdpersonages gaan tot het uiterste van alles. Zij leven allemaal in scheiding en eenzaamheid. Zij hebben zoals hun schepper een koude en berekende logica. Dezelfde behoefte aan de gerechtigheid, dezelfde opoffering, dezelfde gemartelde mentaliteit, dezelfde nauwkeurigheid en dezelfde behoefte om vrijgesproken te worden.

Zij zijn allen mislukkelingen en eenzamen. Zodra zij met een zaak beginnen, maken ze zich met opzet nog ongelukkiger, erbarmelijker en eenzamer. Want zij volgen een proef. Zij volbrengen een plicht en trachten om een getuige te vinden om iets te kunnen bewijzen. Hierbij worden de schrijver en zijn werk onafscheidelijk. Daarom behoren de werken van Kafka tot de bijzonder succesvolle wereldliteratuur.

Indien wij zeggen dat Kafka in zijn werk leefde én in zijn werken zoveel energie stopte dat zijn leven gevaar liep, hebben wij niet overdreven. Het volgende citaat van Kafka is geen toespeling, het is de waarheid: “Ik spring in mijn verhaal, zelfs als ik hiermee in mijn gezicht een schaafwond zou aanbrengen.” Dit is geen toespeling. Het is vrijwel de waarheid.

In het werk van Kafka heeft alles een negatieve verhouding met het leven. Zijn hoofdpersonages of beter gezegd antihoofdpersonages zijn allemaal gehoorzaam en gebroken. De nederigheid van Kafka lijkt op die van de christelijke heiligen. Hoewel dit echter omgekeerd was. Want zijn bedoeling met nederig-zijn is geen zwakte en gebrek tegenover God. Integendeel, hij ontkent God door de ontkenning van de hedendaagse mens. Hij maakt de mens tot niets of tot bijna niets. De hoofdpersonages die hij uit de wereld van de dieren weghaalt, kunnen nooit kleiner en nietiger zijn. Hij wil wellicht zeggen dat de hedendaagse mens niets is. De menselijke hoofdpersonages zoals Karl Rossman in de roman ‘Amerika’ zijn standbeelden van de bescheidenheid. In de roman ‘Het proces’ is Josef K. een veroordeelde. In ‘Het slot’ lijkt dat de landloper ‘K.’ een heimelijke slee heeft getrokken. Ze zijn allemaal een soort spook. Want wij weten niets van hun gezichten, gestalten en gewichten. Echter, ze zijn schaduwen die iets van plan zijn. Ze zijn de begeerten die groeien en bloeien. Ze nemen de zaken op. Ze vergelijken en concluderen. Zelfs is de eerste letter van hun naam ook overbodig bij het voorstellen. Hoe kunnen wij ons in deze poolgebieden, in een wereld waar men niets anders in het bezit heeft dan een strohalm, nog vasthouden: “Velen van ons houden zich aan een potlood vast dat op het water drijft en denken dat wij een handgreep hebben, terwijl we inmiddels zijn verdronken en slechts over redding dro-men.” Hoe kunnen wij onszelf nog een naam geven. In deze gebieden is alles weggepoetst én alle krachten zijn verloren.

Het gezicht is verbleekt en alles hangt nog aan een gevallen lichtstraal. In het volgende citaat schreef Kafka dat er niets is overgebleven dan: “De schaduw van de mens, die in het water is gevallen.” De eerste letter ‘K.’ is de hoogste mate van bescheidenheid en nederigheid.

De wil tot vernietiging van Kafka moet niet over het hoofd worden gezien. Indien wij twee brieven die hij als een testament heeft gebruikt om te zeggen dat al zijn werken en geschriften, “zonder enige uitzondering en zonder het te lezen”, moeten worden verbrand, kunnen wij begrijpen dat hij de wens had tot de volledige vernietiging van zijn persoonlijkheid. Kafka zag door een sterk geloof aan de ontkenning en de leegheid van alles, zijn eigen werk ook als leeg, niets en in rook opgaand. Hij wilde niet als mystici vreugdevol en heuglijk vieren en uit volle borst zingen:

“Zodoende zal ik door en door vergaan,
vergaan zoals een gezang in de oceaan!”

En zich naar het vergaan te haasten. Echter, hij streefde naar de altijd durende nacht, zonder enig spoor na te laten op de aarde. Het lijkt dat hij op zand had geschreven en streefde naar de pure vergankelijkheid, waarin geen venstertje van hoop openstaat naar de wereld van ná de dood.

De lezer van Kafka voelt dat hij deelneemt aan een samen-zwering van beschuldigingen, waar hij zich van kon onthouden. De lezer probeert bij zichzelf verschillende interpretaties voor te stellen, terwijl hij weet, dat zijn poging een misleidende handeling is. De lezer liegt buiten zijn wil tegen zichzelf en ook weer niet. Deze bangheid komt door de kunst van Kafka. Soms is deze bangheid nog dieper dan de angst, die men voelt door de uitwerking van de door Kafka gecreëerde onderwerpen.

Hoe moeten we ons een wereld voorstellen die voortdurend glibberig en vluchtig is. Niet omdat wij de betekenis daarvan niet begrijpen. Integendeel, omdat de betekenis daarvan niet boven onze verwachtingen uitstijgt. Hieromtrent uiten de analisten verschillende opvattingen. Echter, zij hebben geen basaal verschil van mening inzake de leegte van de wereld, het bezwijken van de mens onder de einde-loze krachten, de absentie van iedere intentie en doeleinden. Het streven naar een eigen plaats in de wereld te kunnen verwezenlijken, de tegenstrijdigheid met het leven, de hoop op God, de ontkenning van God, de wanhoop en de bangheid. Aan wie behoren deze zaken toe?

Voor een groep is Kafka een religieuze denker, die een absoluteheidsfanaat is. Voor een andere groep is hij een mensliefhebber, die in een wereld leeft vol herrie.

Volgens Max Brod had Kafka de wegen naar God gevonden. Een ander vermoedt dat Kafka zijn inspiratie vindt in de bron van pessimisme. Enzovoort.

Uit bovengenoemde opvattingen blijkt dat de lezer van Kafka de bangheid tegemoet komt en tracht een raadsel te ontcijferen en het misverstand weg te nemen. Er is een misverstand aanwezig. Het lezen van de teksten van Kafka is makkelijk. Het uiteenzetten daarvan is echter moeilijk. In de wereld van Kafka zijn het geloof en de hoop afwezig. Maar Kafka belet de zoektocht ernaar niet. Tegenstrijdigheid is in zijn werk niet aanwezig.

De bangheid die door het lezen van de werken van Kafka wordt veroorzaakt, komt niet omdat men verschillende interpretaties daaruit kan trekken. Het komt echter omdat in iedere issue een dubieuze mogelijkheid bestaat van zowel positieve kant als negatieve. Daarom bestaat in de wereld van Kafka een hoopvolle wereld en tegelijkertijd een veroordeelde wereld. Een beperkte wereld en tegelijkertijd een eindeloze wereld. Hij schreef hierover: "De kennis is immers een trap die de mens naar het eeuwige leven leidt en is

tegelijktijd een dam die dit leven dwarsboomt.”

Deze uitspraak geldt evengoed voor zijn werk. Alles in zijn werk dwarsboomt en tegelijktijd kan het als een trap worden beschouwd. Er bestaan weinig teksten die zo duister zijn, maar toch is het mogelijk dat dergelijke onderwerpen, waarvoor geen hoop tot oplossing bestaat, zouden worden teruggedraaid én er zich een weg zou openen of een eindoverwinning zou worden gevierd. Hij bemoeit zich zozeer met negativisme dat deze ruimte krijgt tot positivisme. Hij stelt een ruimte voor die niet tot verwezenlijking komt. Er verschijnen voortdurend tegenstrijdigheden door de worsteling binnen de onderwerpen.

Kafka is in zijn hele werk op zoek naar het bewijzen van een zaak, die door het te ontkennen te bewijzen is. Deze dubbelzinnige interpretatie geldt evengoed voor de geestelijke zaken. Omdat het ontkend is, bestaat het derhalve. Omdat het niet hier is, is het derhalve absent. In dit werk wordt op absentie van het Zelfstandig-bestaan Gods verschrikkelijk wraak genomen. Terwijl in ‘In de strafkolonie’ de oude commandantofficier dood is, is niets van zijn macht en mateloze commandement verminderd. Hij straalt zelfs meer dan voorheen onsterfelijk en angstwekkend. Hij verschijnt tegenover ons ten strijde waarin verliezen voor hem ondenkbaar is. Daarom hebben wij met een geestelijke kracht van een dode te maken. Dit lijkt op de dode Chinese keizer die over de arbeiders van ‘Een keizerlijke boodschap’ regeert. Of het is een dode commandantofficier van een verbannelingenkamp waar zijn martelmachine voortleeft. En misschien is hij de dode opperaanklager in ‘Het proces’, maar die met de kracht van de dood de verdachte tot de dood veroordeeld.

De negatieve ingewikkeldheid vindt zijn oorsprong in de ingewikkeldheid van de dood. In het verhaal ‘Gracchus, de jager’ verhaalt Kafka de geschiedenis van een jager die in een ravijn stort, maar niet dood kan gaan. Hij is thans dood

en leven tegelijk. Hij heeft vreugdevol het leven aanvaard en aanvaardt ook de dood in vreugde, wanneer hij zou doodgaan. Hij wacht verheugd altijd op de dood. Hij gaat liggen en wacht er op. Maar misère treft hem. De misère is namelijk dat het hem niet mogelijk is dood te gaan. Er is geen einde aan de orde. Een bittere spot met een eeuwige nacht en vergankelijkheid en duisternis. Het is onmogelijk om voor de last van de dag, de uitwerking van de dingen en de hoop te vluchten. Kafka schreef in zijn aantekeningen: "Het geweest en gejammer dat bij het sterfbed van een dode wordt verricht, zegt dat de dode nog niet helemaal dood is. Wij moeten ons overgeven aan een dergelijke dood. Hij schreef: 'Wij spelen een spelletje.'" Het volgende citaat is misschien niet zo helder als de vorige zin: "Onze verlossing is in de dood, maar niet in deze dood!" Derhalve gaan wij niet echt dood. Maar het blijkt dat wij ook weer niet echt levend zijn. Terwijl wij leven, zijn wij dood. De uit hun graven gevluchte doden. Daarom is de dood het einde van ons leven. Maar de dood wordt er niet gedwarsboomd. Uit deze dubbelzinnigheid is gebleken dat de kleinste bewegingen van de personages van de romans van Kafka vreemd lijken. Zijn ze zoals 'Gracchus, de jager' doden die op de dood zitten te wachten én met hun speciale stille spot, gehoorzaam en fatsoenlijk zijn midden in de modificatie van de gewone dingen, in de gesteldheid van de dood, verkeerd terecht gekomen? Of zijn ze levenden die onbewust met hun sterke dode vijanden, die hun einde inmiddels hebben behaald en ook weer niet, aan het knokken zijn? Dit punt produceert derhalve bangheid. Een dergelijke bangheid komt niet uit de vergankelijkheid. Welke vergankelijkheid? De vergankelijkheid die beweert dat de menselijke waarheden buiten de vergankelijkheid gebeuren om weer te verdwijnen. Deze bangheid komt immer om ons onze bescherming te ontnemen. Echter, deze vergankelijkheid laat zijn nawerking achter en de poging die wordt gedaan om deze

te begrijpen, blijft voortduren.

Omdat wij niet uit het-zijn kunnen stappen, is dit bestaan derhalve niét compleet. Het heeft iets te weinig. Men kan zo'n leven niet als leven beschouwen in de volmaakte betekenis daarvan. Daarom is de strijd van ons leven een blindelingse twist. Het is niet duidelijk of de strijd met een vijand die de kracht van de dood heeft om de dood gaat of om de liefde voor een vage hoop. De bevrijding is in de dood, maar wij hopen tevens op het leven. Het lijkt dat er geen bevrijdingsroute bestaat. Toch zijn wij niet wanhopig, want deze hoop is immers de oorzaak van ons vergaan en draagt het merk van onze radeloosheid.

Altijd kunnen ieder woord en beeld in de verhalen van Kafka de tegengestelde betekenis hebben. Men moet de oorzaak hiervan bij de voorkeur zoeken die men aan de dood heeft gegeven. Dit feit lijkt irreëel, onmogelijk, maar toch verleidelijk. Hierdoor verdwijnt de ware betekenis van de zinnen. Echter, een ongrijpbare schaduw zal daarvan overblijven. De dood heeft immer ons veroverd. De dood heeft met zijn onmacht ons kunnen veroveren. Het lijkt echter dat wij nog niet zijn geboren. De volgende citaten van Kafka benadrukken dit: "Mijn leven betekent het twijfelen tegenover de geboorte." Het lijkt dat wij geen weet hebben van onze dood: "Altijd spreek je over de dood, maar je gaat niet dood."

Indien men over de kwaliteit van de nacht zou twijfelen, zou in deze conditie noch de nacht noch de dag bestaan. Slechts is een vaag licht aanwezig wat soms aan de dag doet denken en soms aan de nostalgie van de nacht.

Het bestaan is oneindig. Maar het is onbekend en wij weten niet of wij inmiddels zijn weggestuurd of daarin voor goed gevangen zijn. Dit bestaan is, ten opzichte van van alles en nog wat, een soort dwaaltocht. We zijn niet daarin. We zijn ergens anders. We zijn namelijk ook niet erbuiten.

Het onderwerp van het verhaal 'De metamorfose' is een

duidelijk voorbeeld voor deze dwaaltocht. Dit maakt in de lezer een gevoel wakker waarin de hoop en de wanhoop voortduren en door elkaar draaien. De hoofdpersonage Gregor Samsa ligt in een toestand waarin hij van zijn bestaan niet kan afzien. Hij is veranderd in een angstwekkend monster. Hij leeft in een vernederende toestand voort. Hij zinkt in de dierlijke afzondering en hij glijdt naar de leegte en levensonmogelijkheid. Wat gebeurt er? Hij leeft voort en doet zelfs geen poging om deze misère van zich af te werpen. Maar, in deze radeloosheid, is voor hem nog een weg van hoop overgebleven. Hij tracht nog om een plaats te veroveren onder de bank, om een tocht op de muur te maken en om nog eens het vuil en stof van zijn leven te ervaren. Daarom moet men samen met hem blijven hopen, want hij hoopt nog altijd. Maar de verschrikkelijke hoop die hij doel-loos middenin de leegte zoekt, is grotendeels hopeloos. Dan gaat hij dood! Het is een moeilijke dood die in afzondering en afzondering plaatsvindt. Omdat deze dood bevrijding inhoudt, lijkt deze dood aangenaam. Het lijkt dat er nog altijd een duurzame hoop verkrijgbaar is. Maar deze definitieve hoop zakt, op zijn beurt, weer in de modder weg. Want het was niet echt, daarom eindigde het derhalve in niets. In tegenstelling daartoe duurde het leven voort. De laatste handeling van zijn jonge zus is een handeling die tot stand komt als een beweging tegenover het leven. De duistere, wellustige begeerte waarmee het verhaal afloopt, is een banale gesteldheid! Verschrikkelijker kan het niet. In het hele verhaal bestaat niets verschrikkelijker dan dit. Dit verhaal is vervloekt. Toch worden er in dit verhaal verandering en hoop gevonden. Want het jonge meisje wil leven én het vluchten voor het opnieuw leven is onmogelijk.

De verhalen van Kafka worden wat literatuur betreft beschouwd als de meest duistere verhalen. Ze varen naar de definitieve verslagenheid en op een angstwekkende wijze martelen ze de hoop. Niet omdat in deze verhalen de hoop

veroordeeld wordt, neen! Juist integendeel, want ze kunnen de hoop niet veroordelen. Hoewel de tragedie in volmaakte vorm plaatsvindt, toch blijft er een gaatje van hoop open. Maar het is niet duidelijk of er nog hoop is overgebleven óf integendeel deze voor goed vertrokken is.

Het is niet voldoende dat de commandantofficier in 'In de strafkolonie' zichzelf veroordeelt en onder de naalden van de martelmachine terechtkomt. En wanneer hij uit elkaar spettert zijn ledematen op een vuile wijze met de ijzerstukken verenigd zullen worden. Men moet juist op de onduidelijke gerechtigheid en een opstanding wachten die niet zichtbaar is. Kafka troost de lezer voor altijd of levert hem aan de bangheid en overspanning over.

Het is niet voldoende dat de zoon in het verhaal 'Het vonnis' het onwaarachtige en onvoorstelbare bevel van zijn vader volbrengt en hem, met een tevreden geest en vol liefde voor hem, in de rivier gooit. Deze dood moet te maken hebben met de voortzetting van het leven. Het verhaal eindigt met de volgende bizarre zin: "Toen was er op de brug een verschrikkelijk verkeer." Met deze zin keurt Kafka de zinspelende waarde en de lichamelijke angst goed. Van dit alles is het lot van Josef K. in de roman 'Het proces' het allerpijnlijkste. Ná een reeks van knokken en van het kastje naar de muur gestuurd te worden onder de tanden van het wiel van de belachelijke justitie, brengen ze hem naar buiten de stad en wordt hij door twee personen vermoord, zonder dat er één woord gezegd wordt. Hij gaat dood met het gevoel dat hij een belachelijk lot heeft gehad. Maar het is niet genoeg dat hij 'als een hond' doodgaat. Hij heeft hem het recht van het blijven niet ontnomen. Dat wil zeggen dat hij hem het oneindige recht van schande voor een zonde die hij niet heeft begaan, geeft. Dit recht heeft hem tot leven en tot dood veroordeeld.

De mensen van dit land, dat niet aan ons toebehoort, hebben onderscheid gemaakt tussen het goede en het kwade.

Zij gingen er van uit dat sommige zaken lof verdienen en sommige berisping. Maar hun angst komt voort uit het feit dat zij vermoeden dat zij een zonde hebben begaan en voortdurend proberen zich te vrijwaren. Omdat zij geen reden hebben, hebben ze zich aan de staart van de wet vast gehangen. Heeft iemand de wet gekend? Wie kan zeggen dat die zaak een goed werk is en de andere slecht? De inhoud van het proces-verbaal dat niet ingevuld is en de handtekening daaronder is onleesbaar. Dit is het enige bewijs dat de wet in zijn hand heeft.

Het punt is dat, hoewel de hoofdpersonages van Kafka gehoorzaam, onderdanig en vernederd zijn, zij echter het motief en gevoel van rebellie bij de lezer tegen de wereld van deze vernederde en gebroken mensen, wekken. Achter de bovennatuurlijke angst wordt een wanhopige wraak en ongehoorzaamheid ten opzichte van de schepping zichtbaar, tegen het feit dat de mens een speelgoed is in de handen van het lot, gezien door een mens die dient te sterven als een hond en door de wond van een dolk!

Kan men Kafka beschouwen als een rebel? Het onderwerp rebellie staat in verband met het onderwerp van de ontkenning en het bewijzen. Deze vormde het fundament van iedere eigenschap van Kafka.

Met betrekking tot de naam van God wordt in de verhalen van Kafka een verbazingwekkende stilte gezien. De religieuze zorgen veranderen in aanwijzingen en wenken. Zijn rebellie is echter gericht tegen de wet. De wet verstopt zich altijd om de levens die in vergetelheid verlopen aan te pakken. De wet valt plotseling aan en de tekens die hij met zich meebrengt, zijn noch mededeling noch waarschuwing. De wet veroordeelt in alle gevallen. Want niemand merkt de aanval van de wet op.

Wij weten dat de zienwijze van Kafka met betrekking tot de opvoeding van kinderen, het gezin, de religie van jodendom, zeden en gewoonten van de samenleving rebels is. Hij

erkent geen van de namaak maatschappelijke afspraken. Hij schreef zelf: "Omdat dé wet niet bestaat, daarom zoekt men hem.

De zware, hevige en onzichtbare schaduw en aanwezigheid van de wet is aldoor voelbaar bij de personages van Kafka. De wet vormt als het ware personages. Misschien wordt achter deze superieure, wrekende, tirannieke en wrede wet 'de god van Mozes' herkend. Echter, het wordt zo opgenomen dat de wetgever zijn eer een lange tijd verloren heeft, want het is hem niet gelukt de strengheid en wreedheid van zijn gelovigen te verminderen. Wat er gebeurt, vindt plaats door dat mensen de glorie en de roem van de wet zijn vergeten. Want de laaghartigen en slaven hebben de plaats van de grootheden en vrije mensen ingenomen én de domme, lage mensen die de identiteit van de wet niet kennen, zijn de behoeders daarvan geworden. De Chinese keizer, de operaanklager en God van 'Het slot' worden niet gezien. Misschien bestaan ze niet eens. Op een wanhopige zoektocht naar de wet, waarvan niets anders dan een droge naam is overgebleven, komt de mens een smerige agent tegen die 'de portier van de wet' is. En omdat deze agent hem niet door deze poort laat gaan, loopt zijn leven derhalve in deze verwachting af. Alleen, op het laatste moment, vlakbij de dood hoort hij op zijn vraag een ant-woord dat met een gebroken stem weerspiegelt: "Hier kon niemand behalve jij doorheen gaan. Daarom is deze ingangs-sdeur speciaal voor jou gemaakt. Nu ik ga en sluit hem af."

De hoofdpersonage van 'Het proces' wordt veroordeeld zonder de reden daarvan te weten. Hij maakt er geen bezwaar tegen. De vraag blijft: als hij geen misdadiger was, waarom heeft hij de veroordeling zonder enig bezwaar aanvaard? Waarom ging hij vrijwillig naar de rechtbank? Echter, hij valt onder de tanden van het wiel van justitie. Al zijn pogingen om er achter te komen wat zijn strafbaar feit is, falen. Uiteindelijk kan hij de aanklager ontmoeten. Hij

kan geen relatie vinden en maken tussen zichzelf en de formele ambtenaren. Altijd treft hij een groep mensen die de papieren naar elkaar gooien of de voorzichtige en weinigzeggende bediendes die diep in de post, rang en volgorde geloven. Zij zijn ook miezerige mensen die zwak en soms meelijwekkend zijn. Zij trachten ook hun vrijwaring te bewerkstelligen en zij verdedigen hun leven. Deze laaghartigen die wat wet betreft altijd onschuldig zijn, kronkelen zonder reden en maken herrie voor de wet. Door een plotselinge reden valt 'K.', die absoluut op de hoogte is van zijn status, in de onrechtplegende klauwen van de wet. De verdedigende handelingen die hij pleegt zijn in verhouding tot de doodstraf die hem wacht, kinderachtig en lijken belachelijk. Daar is men veroordeeld tot teleorgaan, terwijl de formele autoriteiten die met zijn leven spelen, onzichtbaar zijn en wellicht helemaal niet bestaan. Wanneer wij de zin: "Jij kwam naar de wet. De wet komt niet naar jou!" die de pastoor in de kerk tegen 'K.' zegt ons herinneren, kunnen wij concluderen dat hoe hoger de graad van het bewust-zijn van 'K.' is, des te meer hij wordt ondervraagd door de wet.

Het verhaal "Gracchus, de jager" wat aan het bootje van lijkenvervoer van "Caron" doet denken, gaat over het verhaal van een jager die veroordeeld is om eeuwig in zijn bootje te dolen. Hier verenigen het vraagstuk dood en misdaad zich. Gracchus is vanwege een misstap, die hij zich niet kon herinneren, veroordeeld. Afgezien van dit feit is hij hieromtrent aansprakelijk. Hoewel hij de schuld in de schoenen van de kapitein van het bootje schuift, heeft hij geen recht om zelfs één dag zijn wanhopige zeetocht te laten varen.

'In de strafkolonie'* is één van de smartelijke verhalen van Kafka. Het lijkt zonder twijfel op de werken van E.A. Poe.

* (In der Strafkolonie) La Colonie Pénitentiaire, trad. J. Starobinski, Fribourg, 1945.

Echter, het verschilt qua inhoud en de toespeling die het draagt met de methode van Poe.

In dit verhaal is de justitie veranderd in een duivelse automatische machine. Deze machine tatoeëert de citaten van een dode commandantofficier op het lichaam van de veroordeelden, terwijl ze hierdoor doodgemarteld worden. De veroordeelden hebben geen verweermiddel tegen de meesterlijke en resultaatloze marteling en zijn niet op de hoogte van hun misdaden. Zelfs wordt er een toelichting in een vreemde taal gegeven aan een ontdekkingsreiziger. Deze machine is een uitvinding van de voormalige commandant-officier die dood is. De nieuwe commandant is tegen zijn ideeën en vervolgt zijn aanhangers. Hoewel het lijkt dat de veroordeling voltooid is en de wet en justitie zijn veranderd in een mechanische vorm, bestaat er nog een vage hoop op verandering van het regime.

Toen (1919) dit verhaal werd gepubliceerd, was het misschien een soort brutale utopie die uit de hersenen van een zieke was ontsproten. Maar daarvan kreeg deze utopie een belangrijke rol in een collectieve proef. Het was de voorspelling van ons verraderlijke tijdperk en onze bloeddorstige wereld. Want het regime met een keurige uiterlijk en de steun van de wet is het dagelijkse zinnebeeld geworden van velen uit deze 'In de strafkolonie'. Wat apart en uitzonderlijk leek, is de alledaagse angstwekkende waarheid geworden.

In het verhaal van Kafka neemt een officier de taak van de beul op zich, omdat de machine defect is geworden. Hij geeft met een verbazingwekkend fanatisme en wanhoop zijn lichaam aan de dood over en wordt gedood. Maar dit zegt niet dat er een beter regime tot stand komt. Want de angst heeft de sporen van zijn voetstappen nadrukkelijk achter gelaten. Een bedreigende voorspelling geeft het blij-de bericht van de opstanding van de voormalige commandantofficier.

H. Tauber vermoedt dat de ontdekker van de martelmaschine, dus de voormalige commandantofficier, tegelijk een militair, een aanklager, een ingenieur, een chemicus en ontwerper was én daarom een aanwijzing naar de Almachtige.

G. Boden beweert dat het onderwerp van herziening bij de onrechtplegende methode van de voormalige commandant-officier, wiens naam niet wordt genoemd, niet wordt gezien. Evengoed wordt niet in het gezicht van de officier het teken van 'de beloofde verlossing' waargenomen.

Boden is van mening dat het oude regime een toespeling is op de harde dogma's uit het Oude Testament (Thora) en het nieuwe regime op het Nieuwe Testament (Bijbel).

Dergelijke interpretaties zijn bij het omgaan met de literaire werken toegestaan. Ze zijn echter geen eindoordeel. In ieder geval wat lachwekkend is, is deze hardhandige God van Mozes of de geest van de wrede wet van het Oude Testament, die in de vorm van de dode commandant is verschenen. Hij heeft volgelingen die in de verklaringen van voorspelling geloven. Ze geloven dat er een messias met een lachwekkend en gewelddadig gezicht van de commandant-officier tussen de doden zal opstaan. Hij zal zijn volgelingen leiden tot nog één keer overwinning van het verbannelingenkamp!

In de roman 'Het slot' wordt Josef K. aangenomen als landloper. Hij gaat op een winterse koude nacht naar een verdorp dat aan de voet van het slot ligt, met de hoop op een beter leven. Niemand gaat met hem om. Men weet niet wie hij is en waar hij vandaan komt. Hij waagt hopeloze pogingen om met de bewoners kennis te maken en er bij te horen. Hij onderneemt nog hopelozere pogingen tot omgang met de formele leiding van het slot. Hij probeert via de telefoon een verbinding te leggen met het slot. In de hoorn van de telefoon wordt herrie gehoord. Zodra 'K.' vraagt wanneer hij het slot in mag, hoort hij: "Nooit!"

Er wordt in geen register de gegevens van zijn aanname ge-

vonden. Het lijkt dat hij ongevraagd naar dit dorp is gekomen. Maar hij was ook weer niet vrij om niet te komen.

Zo beschouwd, lijkt het alsof de wet een soort onverschilligheid aan de mens toont. Maar hij bemoeit zich ermee tot in de kleinste handeling en is geen voorstander van de vrijheid. De mens kan niet wegvlugten voor de veroordeling van de wet die men niet kent en ook nooit zal kennen. Zou het mogelijk zijn dat de mens met zijn rebellie zich vrijwaart, terwijl hij niets weet van het onrecht dat hem is aangedaan? Of nee, zou hij nooit de eisen van de wet leren kennen?

Generaliter zijn de rebellie en overgave gelijk indien wij het gevoel van misdaad in acht nemen. Derhalve bestaat er een soort generaal bedrog. Dit heeft weinig te maken met de onrechtpleging van de wet. Want de onverdraagzaamheidsconditie van de mens dwingt hem om, terwijl hij wordt verleid, ook wakker te blijven, om zich over te geven of in opstand te komen. Het belangrijkste fundamentele punt is de acceptatie van deze ondraaglijke toestand.

Ondanks het feit dat de boodschap van Kafka wanhopig is en leidt naar impasse en daarin iedere poging op niets uitloopt én van alle kanten de vergankelijkheid dreigt én er geen bescherming bestaat én de contacten slechts met de leegte worden gelegd én er geen plekje gevonden wordt om van de benauwdheid weg te kunnen vluchten, is er bij Kafka toch een weg naar hoop. Echter, Kafka aanvaardt deze wereld niét!

Een wereld waarin alles gelijk is, is een duivelse wereld. Wanneer men zijn omgeving zo ziet, moet men concluderen dat men zich over moet geven aan het lot en met de pijn in vrede leven. Integendeel, koestert Kafka haat ten opzichte van de onrechtplegers die de hoofden met een watten dolk doorsnijden. Met een bijzonder werk maakt hij hun malotige beweringen belachelijk én veroordeelt hun wet, justitie en de duivelse martelmachines die zij op aarde hebben

gecreëerd. Hij vernietigt hun macht en beschouwt hen als doden.

Deze wereld is geen plaats om te leven en is benauwend, dáárom gaat Kafka opzoek naar ‘aarde, lucht en wet’, om daarmee een fatsoenlijk leven te kunnen leiden. Hij gelooft dat men **deze belachelijke wereld van leugens en bedrog moet ruïneren en op zijn puin hoop een betere wereld stichten.**

Indien de wereld van Kafka met de leegte worstelt, is dit geen reden om die met open armen te ontvangen. Het is omdat het onheilspellend is. Het wordt gevoeld alsof Kafka een antwoord heeft. Maar dit antwoord wordt niet gegeven. Hij heeft in de meeste incomplete werken het kernwoord niet uitgesproken.

EINDE

ENCYCLOPEDISCHE LEVENSBSCHRIJVING

(Bron: Encarta encyclopedie)

Kafka, Franz (Praag 3 juli 1883 – sanatorium Kierling, bij Wenen, 3 juni 1924), Duitstalig schrijver van joodse afkomst, studeerde aan de Duitse Universiteit in Praag rechten en germanistiek. In 1906 promoveerde hij. Na korte tijd een juridische praktijk uitgeoefend te hebben, werkte hij bij verzekeringsmaatschappijen te Praag en schreef in zijn vrije tijd. Hij had diverse kortstondige verhoudingen, verloofde zich tweemaal met Felice Bauer (1914 en 1917), maar verbrak beide malen de verbintenis en leefde, na een verhouding met Milena Jesenska (1920–1922), vanaf 1923 samen met Dora Diamant. De laatste jaren van zijn leven kuurde hij vele malen in sanatoria wegens longtuberculose, die zich in 1917 had geopenbaard. Hij werd begraven op de joodse begraafplaats in Praag. Tijdens zijn leven verschenen enkele kleine werken; na zijn dood gaf **Max Brod** zijn oeuvre uit. Deze negeerde hiermee Kafka's wil dat zijn manuscripten na zijn dood verbrand moesten worden.

Franz Kafka wordt beschouwd als een van de grootste schrijvers van de 20ste eeuw en zijn invloed is sterk gebleken (o.a. op **Samuel Beckett**). De angst en de eenzaamheid van het kind en de gespannen verhouding tot een autoritaire vader (o.a. zo magistraal verwoord in de in 1919 geschreven en in 1960 afzonderlijk uitgegeven *Brief an den Vater*) bepaalden in hoge mate Kafka's literaire werkzaamheid, die nauw verbonden is met het joodse milieu in het oude Praag. Zijn teksten worden gekenmerkt door de sterk existentialistische (zie **existentiefilosofie**) thematiek: nergens biedt de omringende wereld aan de mens enige zekerheid. Iedere interpretatie van de werkelijkheid en elke opvatting

over de situaties waarin de mens zich bevindt, blijken op schijn en misvattingen gebaseerd. Een antwoord op de vraag naar de zin van het leven blijft volledig uit. Met grote precisie en helderheid wordt een alledaagse werkelijkheid beschreven, die echter niet valt los te maken van een fantastische, irreële droomwereld, waarin de enkeling strijdt tegen verborgen, maar alom tegenwoordige anonieme machten die hem belagen. Zo wordt in de drie grote, onvoltooide romans *Der Prozess* (1925), *Das Schloss* (1926) en *Amerika* (1927) de hoofdpersoon geconfronteerd met respectievelijk een anoniem gerecht, een vijandige administratie en een vreemde wereld. Samen met het fragmentarische karakter en de reconstructies vol gissingen van zijn nagelaten werken heeft het complexe en dubbelzinnige van de inhoud aanleiding gegeven tot een verscheidenheid van interpretaties, die gaat van religieuze en allegorische verklaringen tot zuiver literair-filosofische. Kafka's thematiek van de existentiële onzekerheid spreekt ook heden ten dage nog sterk aan.

WERK: (behalve de genoemde): *Betrachtung* (1913); *Der Heizer* (1913); *Das Urteil* (1916); *Die Verwandlung* (1916); *In der Straf-kolonie* (1919); *Ein Landarzt* (1919); *Ein Hungerkünstler* (1924); *Beim Bau der Chinesischen Mauer* (1931).

UITG: *Erzählungen aus dem Nachlass* (1931); *Gesamtausgabe*, d. M. Brod (6 dln., 1935–1937); *Tagebücher 1910–1923* (1951; Ned. vert. 1974); *Briefe an Milena*, d. W. Haas (1952); *Hochzeitsvorbereitungen auf dem Lande und andere Prosa* (1953); *Briefe, 1902–1924*, d. M. Brod (1958); *Briefe an Felice* (1970; Ned. vert. 1975); *Briefe an Ottla*, d. H. Binder en K. Wagenbach (1974); *Ges. Werke* (7 dln., 1976); *Das Schloss*, d. M. Pasley (2 dln., 1982); *Der Verschollene*, d. J. Schillemeit (2 dln., 1983); *Amtliche Schriften*, d. K. Hermsdorf (1984); *Briefe an die Eltern 1922–1924* (1986; Ned. vert. 1990); *Tagebücher*, d. H. G. Koch e.a. (3 dln., 1990); *Der Process*, d. M. Pasley (2 dln., 1990).

Werken volgens overige bronnen:

Het Proces

Het Slot

Amerika

Een hongerkunstenaar en andere verhalen:

Beschouwing

Kinderen op de straatweg (ca. 1908)

Ontmaskering van een kwartjesvinder (1904/1906)

Plotseling uitgaan (januari 1912)

Besluiten (februari 1912)

Het uitstapje naar de bergen (1904/1905)

De ellende van de vrijgezel (november 1911)

De koopman (ca. 1907/1908)

Verstrooid naar buiten kijken (1908/1910)

De weg naar huis (1910/1912)

De voorbijgaanden (1908/1910)

De passagier (1908/1910)

Kleren (1904/1905)

De afwijzing (1906)

Ter overdenking voor Heer-rijders (ca. 1909)

Het raam naar de straat (1904/1907)

Het verlangen Indiaan te worden (1910/1912)

De bomen (1904/1905)

Verdriet (herfst 1910)

Het Vonnis (september 1912)

De metamorfose (eind 1912)

In de strafkolonie (oktober 1914)

Een plattelandsdokter

De nieuwe advocaat (begin 1917)

Een plattelandsdokter (winter 1916)

Op de galerij (winter 1916/1917)

Een oud geschrift (voorjaar 1917)

Voor de wet (november, december 1914)
Jakhalzen en Arabieren (begin 1917)
Een bezoek aan de mijn (winter 1916/1917)
Het naaste dorp (winter 1916/1917)
Een keizerlijke boodschap (voorjaar 1917)
De zorgen van een huisvader (winter 1916/1917)
Elf zoons (winter 1916/1917)
Een broedermoord (winter 1916/1917)
Een moord (1914/1916)
Een verslag voor een academie (voorjaar 1917)

Een hongerkunstenaar

Eerste smart (ca. 1920)
Een klein vrouwtje (herfst 1923)
Een hongerkunstenaar(1921/1922)
Jozefine de zangeres of het muizenfolk (voorjaar 1924)

De Chinese muur en andere verhalen

De beschrijving van een strijd (1904/1905)
Hevig lawaai (november 1911)
De dorpschoolmeester (De reusachtige mol) (december 1914)
De brug (begin 1917)
Gracchus, de jager (begin 1917)
De ruiter op de kolenkit (begin 1917)
De Chinese muur (voorjaar 1917)
De slag tegen de poort (voorjaar 1917)
De buurman (voorjaar 1917)
Een kruising (voorjaar 1917)
Treinreizigers (oktober 1917)
Een alledaagse verwarring (oktober 1917)
De waarheid over Sancho Panza (oktober 1917)
Het zwijgen der Sirene (oktober 1917)
Een gemeenschap van schurken (oktober 1917)
Prometheus (januari 1918)
Het stadswapen (september 1920)

Poseidon (eind 1920)
Gemeenschap (eind 1920)
's Nachts (eind 1920)
De afwijzing (eind 1920)
Over de kwestie van de wetten (eind 1920)
De troepenwerving (eind 1920)
Het examen (eind 1920)
De gier (eind 1920)
De stuurman (eind 1920)
De tol (eind 1920)
Kleine fabel (eind 1920)
Terugkomst (1920/1922)
Van de gelijkenissen (1920/1922)
Het vertrek (1921/1922)
Pleitbezorgers (1921/1922)
Onderzoekingen van een hond (1921/1922)
Het echtpaar (november/december 1922)
Geef het op! (november/december 1922)
Het hol (herfst 1923)

EEN KORTE LEVENSBESCHRIJVING VAN SADEGH HEDAYAT

Sadegh Hedayat, zijn leven:

Sadegh was de jongste zoon van Hedayat-Qoli Hedayat*. Zijn moeder was mevrouw Ozra-Ziwar al-Molk Hedayat.

In de nacht van 17 februari 1903 werd Sadegh Hedayat in Teheran geboren. Hij behoorde tot één van de invloedrijkste families van Iran, waarmee hij echter al vrij snel brak. De familieleden waren allemaal grootheden. Als hij had gewild, had hij gemakkelijk van zijn positie kunnen profiteren. Hij wilde echter onafhankelijk zijn en zijn leven wijden aan de literatuur, zijn liefde. Evenals zijn broers en zusters werd hij door zijn tantes en ooms grootgebracht. In het jaar 1925 rondde hij zijn studies aan de hogeschool Darolfonoon en aan de Franse hogeschool Saint Louis in Teheran af. In november 1926 ging hij met een groep andere studenten naar Europa, naar België.

Hij schreef zich in voor bouwkunde, maar hij vertrok al snel naar Frankrijk, waar hij ongeveer vier jaar verbleef.

In een brief d.d. 26 februari 1929 schreef hij aan één van zijn vrienden: "... Mijn toestand is allerbelabberdst. Momenteel

* Hedayat-Qoli Hedayat, ofwel Eëtezadolmolk, de zoon van de grote Nayerolmolk (Dzjafar Qoli-chan Hedayat). Hij was ongeveer 30 jaar directeur van de hogeschool Darolfonoon in Teheran en minister van Wetenschappen.

De grootvader van Sadegh Hedayat was de zoon van Reza-Qoli-chan, de eerste directeur van Darolfonoon.

Deze overgrootvader van Sadegh Hedayat was de auteur van het boek Madzjma al-Fosaha.

sta ik aan de rand van de afgrond en wacht op wat komen gaat. ... Wat betreft mijn financiële situatie: Ik heb geen centime meer. Ik ben een groot bedrag schuldig. Mijn nieuwe adres is nog niet in Teheran aangekomen. Om deze brief te kunnen versturen moet ik weer geld lenen.

... Als je naar de ambassade gaat, breng mijn situatie daar dan ter sprake, want ik spring voor één centime. Zie toch hoe het mij vergaat en dat nog in deze fase van mijn leven.

... Nu ben ik al dagen bezig om een identiteitsbewijs te verkrijgen. Vandaag ging ik om de noodzakelijke dingen te regelen zoals het maken van een pasfoto enzovoort. Hiervoor had ik 27 frank nodig. Voor die 27 frank ging ik naar het studentendecanaat, maar ik kreeg slechts mijn wekelijkse toelage van 50 frank. Ze zeiden dat ik het van dat geld maar moest betalen en dat, zodra mijn regering erin toestemde, zij mij zouden betalen. Ik ben drie keer zoveel schuldig aan een paar onbekende studiegenoten. Ik moet mijn schuld eigenlijk nu inlossen. Bovendien heb ik geen geld voor sigaretten. In ieder geval zeiden ze, dat het geld voor mijn kleding ook nog niet binnen was. Zij hebben voor andere studenten een jas, twee pakken, twee paar schoenen etc. gekocht. Het geld dat voor mij was toegestuurd, bedroeg slechts duizend frank. Om van mij een heer te maken moest daarvan een pak, een overhemd, twee paar schoenen voor honderd frank, vier overhemden van 25 frank enzovoort gekocht worden. Mij leek het beter in plaats van twee paar goedkope schoenen, één paar goede te kopen. Zij hebben mijn aanbod echter afgewezen. Daarom heb ik het bewuste geld ook niet aangenomen. Ik zei tegen hen: 'Stuur het geld dan maar terug naar de ambassade.' Ik besloot ook geen identiteitsbewijs te gaan halen. Ik kon het gewoon niet.

Voor sigaretten moet ik ook weer geld gaan lenen van anderen. Als ze me beboeten, kan het mij niets schelen. In ieder geval, zij sollen met mij. Ik weet ook niet wat hun bedoeling is. Wat de studie betreft, ben ik niet slechter dan

de rest. Ik ben soms veel beter dan diegenen die zich in de strijd wanen om de bul te halen. Een examen doen is voor mij onmogelijk. De school heeft ook een brief aan de ambassade geschreven, met de mededeling dat heren zoals ik geen examens mogen doen. De omstandigheden zijn slecht, bovendien is de toekomst niet helder. Ik denk dat het verstandiger is, om met de staart tussen de poten terug te keren naar Iran. Laat maar hoor.

... Ik weet niet wat ik eraan moet doen. Het is nu zover gekomen, dat de dagen voorbijgaan en verder niets.”

Een paar maanden later in een brief van 10 mei 1929 schreef hij: “... Mijn zaken verkeren in dezelfde bescheten omstandigheden als destijds.”

Sadegh Hedayat rondde zijn studie niet af. Tijdens het hoogtepunt van het koningschap van Reza Sjah Pahlawi, in het jaar 1930, keerde hij naar Teheran terug.

Zijn familie was het er niet mee eens en wilde dat hij een studie volgde aan een Europese universiteit.

Sadegh Hedayat verbleef in Teheran en oefende eenvoudige beroepen uit, zoals boekhouder, kantoorklerk en dergelijke.

Tussen zijn eerste reis naar Europa en de laatste, heeft hij onder meer de volgende werken geschapen:

Sadegh Hedayat, zijn werken:

Titel	Eerste druk:
De kwatrijnen van Chayyam	Teheran, 1933
De mens en het dier	Teheran, 1934
Het verhaal van de dood	Berlijn, 1936
Boef-e-koer (= De blinde oehoe [uil])	Bombay, 1936

Titel	Eerste druk:
Het nut van vegetarisme	Berlijn, 1937
Godzjasteh Abalisj	Bombay, 1937
Mollah-Nasreddin in Bochara	Teheran, 1938
Hoe ben ik geen dichter en geen schrijver geworden	Teheran, 1940
De legende van de schepping	Parijs, 1940
Levend begraven (een verzameling verhalen)	Teheran, 1940
Parwin, dochter van Sasan	Teheran, 1940
Parwin, dochter van Sasan, samen met Isfahan de helft van de wereld	Teheran, 1940
De schaduw van de Mongool	Teheran, 1941
Het verhaal van Naz	Teheran, 1941
Drie druppels bloed (een verzameling verhalen)	Teheran, 1942
De zwerfhond (een verzameling verhalen)	Teheran, 1942
Het logenstraffende rapport	Teheran, 1943
Getuigschrift van Ardesjir Papakan	Teheran, 1943
Het water des levens	Teheran, 1943
Sayehe Rosjan (= schemering een verzameling verhalen)	Teheran, 1943
Juffrouw Alawiyeh	Teheran, 1943
Juffrouw Alawiyeh, samen met Welengari (= slordigheid)	Teheran, 1943
De scheppers van de nachten van Waramin	Teheran, 1943
Neerangestan (= Het land van bedrog)	Teheran, 1943
Maziyar (in samenwerking met M. Minawi)	Teheran, 1943
Zand en Hoeman Yasn	Teheran, 1944
Waq-waq Sahab (in samenwerking met M. Farzad)	Teheran, 1944

Titel	Eerste druk:
De liederen van Chayyam	Teheran, 1944
Hadzji Aqa (= Heer Hadzji)	Teheran, 1946
De boodschap van Kafka	Teheran, 1948
In de strafkolonie van Kafka (in samenwerking met Hasan Qaemiyan)	Teheran, 1948
Maasch (= Metamorfose) van Kafka	Teheran, 1950
Verzameling van losse artikelen	Teheran, 1955
Toep-e-morwarid (=kanon van parel)	Ongedateerd

Sadegh Hedayat, zijn sterven:

Op 3 december 1950 was zijn geduld op en zijn tijd om.

Hij vertrok uit Teheran naar Parijs voor een medische be-handeling. Tijdens deze reis was hij in het bezit van een beetje geld dat hij van een uitgever had gekregen, in ruil voor het auteursrecht van al zijn boeken. Sadegh Hedayat had voor deze reis verlof van de universiteit van Teheran.*

Hij wou niet weer terug naar Iran. Hij hoopte in Parijs de rust van lichaam en geest te krijgen voor het voortzetten van zijn literaire werk. Maar die vond hij er niet. Integen-deel, hij ondervond vele moeilijkheden.

Hierover schreef hij in een brief aan zijn broer Mahmoed Hedayat het volgende:

“... Voorlopig heb ik, met veel gedoe, mijn visum voor Frankrijk laten verlengen. Maar ik ben van plan naar Zwitserland te gaan of elders. Er zijn veel bureaucratische problemen voor Iraniërs. ... ”

Doch hij ging niet naar Zwitserland, noch ergens anders heen. Op 8 april 1951, in Parijs, in de badkamer van het

* De diagnose van dr. Taqi Razawi was dat hij een psychose had of iets dergelijks. Eén van Sadegh Hedayats bittere grappen was: “Ze hebben mij ook het dwaasheidsgetuigschrift ter hand ges-teld!”

armzalige pension aan de Boulevard Saint Michel, Rue Champion, beëindigde hij met het openen van de gaskraan zijn leven.

De volgende dag vonden Iraanse studenten, die aan de Parijse hogescholen studeerden, zijn lichaam naast de as van zijn nog niet gepubliceerde werken.

Zij begeleidden zijn kist naar de beroemde begraafplaats LE PÈRE LACHAISE.

Zodoende werd het levensboek van acht en veertig jaar van één van de meest illustere en hoogbegaafde Iraanse kunstenaars gesloten.

De dood van Hedayat was even mooi als zijn leven. Rahmat Moqaddam, die hem net na zijn dood heeft gezien, zei:

“Hij had een schone trui met een wit overhemd en een keurige pantalon aan. Zijn gezicht was glad geschoren en zijn haar was gekamd. Men dacht, dat hij naar een feest of een plechtige gelegenheid wou gaan.”

Het graf van Hedayat bevindt zich op de LE PÈRE LACHAISE begraafplaats van Parijs, division (perceel) 85, naast een lage buxusheg.

Op zijn grafsteen van donker piramidevormig marmer staat een gravure van een blinde uil, symbool van zijn bekendste werk ‘De blinde uil’ en zijn naam in het Perzische en in het Latijnse schrift:

صادق هدایت

SADEGH HEDAYAT
1903-1951

Zolang Hedayat leefde, kenden weinigen hem. Er werden ook geen stukken over hem gepubliceerd. Hij hield er niet

van in het middelpunt van de belangstelling te staan. Hij had een hekel aan diegenen die het zonder zijn toestemming over zijn werk hadden.

Zijn autobiografie in het kort:

“ ... Ten aanzien van alles en nog wat, zijn er in mijn leven geen indrukwekkende punten. In mijn leven zijn geen noemenswaardige dingen gebeurd. Ik heb geen hoge rang en geen goede getuigschriften. Op school was ik geen uitmuntende leerling. Integendeel, ik was altijd een verliezer. Waar ik ook werkte, was ik een naamloze en vergeten ambtenaar. Mijn bazen waren absoluut niet tevreden over mij en als ik ermee stopte, vierden zij feest. ... “

Behalve een paar van zijn vrienden, die de uitgestotenen van de maatschappij waren, begreep niemand hem. Maar na zijn dood, werden zijn boeken keer op keer gepubliceerd.

In ieder verzamelbundel kreeg zijn werk een behoorlijke plaats. Over zijn leven en zijn biografie werden duizenden artikelen geschreven. Honderden boeken en dissertaties, voor of tegen hem, werden gedrukt. Beroemde schrijvers, die, toen Sadegh Hedayat nog leefde, vreesden dat hij hun plaats zou innemen of vreesden dat Hedayat hun mogelijkheden zou beperken, kropen nu uit hun schulp en dompelden zich in rouw om *'mijn allerbeste geestverwant'*. Echter, zij wisten niet, dat het enige waaraan Hedayat niet dacht, naam, faam en rang waren. Zij vergaten snel dat zij probeerden hem, toen hij nog leefde, met alle middelen buitenspel te houden. Maar nu was het een eer iets met Sadegh Hedayat te maken te hebben.

Deze groep was niet de enige die hem niet begreep, ook zijn weinige vrienden, begrepen hem niet altijd. In feite was het kennen van Sadegh Hedayat, zoals hij was, niet gemakkelijk.

Hij hoorde bij de groep mensen die van top tot teen uitschreeuwen:

“Ik heb niets met iemand en niemand moet ook maar iets met mij hebben!”

DE ZWERFHOND

Een paar kleine winkels, zoals een bakkerij, een slagerij, een kruidenier, twee theehuizen en een barbier, allen voor de eerste levensbehoeften, vormden het plein van Waramin.

Het plein en de mensen waren in de verzengende zon half verbrand, half geroosterd en verlangden naar het eerste namiddagbriesje en de schaduw van de nacht. De mensen, winkels, bomen en dieren waren verlamd door werk en strijd. De hitte drukte zwaar op hun koppen.

Een wolk van fijn stof en gruis verduisterde de kobaltblauwe hemel. Het autoverkeer versterkte dit nog.

Aan één kant van het plein stond een oude plataan. Zijn stam was hol en leeg. Opdringerig spreidde hij zijn jichtig kronkelende, gebogen takken. In de schaduw van zijn bestofte bladeren had men een brede en grote bank neergezet, waarop twee jongetjes luidruchtig rijstepap en gebrande pompoenpitjes zaten te verkopen. Een dikke brij van afvalwater zakte door de goot bij het theehuis en gleed verder.

Waramin: Een stad vlakbij Teheran.

Het enige indrukwekkende bouwwerk was de beroemde toren van Waramin. De helft van zijn gebarsten cilindrische kolom met het kegelvormig bovenstuk was zichtbaar. De muren die in zijn vervallen bakstenen nissen genesteld hadden, waren door de hitte ook stil en dommelden weg.

Alleen het gejank van een hond verbrak af en toe de stilte. Deze hond was een Schotse collie. Zijn bek had de kleur van de rook van verbrand stro. Op zijn poten had hij zwarte vlekken. Het leek alsof hij door de modder gehold had en de modder aan zijn poten was blijven kleven. Zijn oren waren tuitvormig. Zijn staart leek op een schuier. Hij had vuile golvende haren en twee ogen die met menselijke schranderheid uit zijn behaarde kop straalden.

In de diepte van zijn ogen was als het ware een menselijke geest zichtbaar.

Vanaf de nacht waarop het leven hem had bezielde, golfde er iets van oneindigheid in zijn ogen en dat droeg een boodschap met zich mee, die men niet kon begrijpen.

Deze boodschap gloorde altijd achter zijn oogopslag. Deze straalde noch licht noch kleur uit. Het was een ongelooflijk iets, net zoals dat te zien is in de ogen van een gewonde ree.

Niet alleen was er een gelijkenis tussen zijn ogen en de ogen van een mens; er was ook een soort gelijkwaardigheid zichtbaar. Twee groenblauwe ogen vol van pijn, leed en afwachting zoals dat alleen aan de kop van een zwerfhond te zien is. Het leek alsof niemand zijn bezerde en smekende blikken had gezien en begrepen.

Voor de bakkerij had de bediende hem geslagen. Bij de slagerij had de knecht hem met stenen bekogeld.

Toen hij bescherming in de schaduw van een auto had gevonden, bediende de chauffeur hem met een schop van zijn bespijkerde schoen.

Toen niemand meer moeite deed hem verder nog te pesten, smaakte het rijstepapverkopertje er een buitengewoon genoeg in hem te martelen. In ruil voor zijn gejank kreeg

hij een steen tegen zijn rug, waarna het giechelende kind de eigenaar van de hond beschimpte met de woorden: 'Heidense baas!' Het leek alsof de anderen meegenoten. Zij moedigden hem aan om nog ploertiger en nog sluer te doen. Hun schaterlachen verhief zich tot de hemel.

Om tevredenheid en een beloning van God te verwerven sloeg iedereen deze hond. Zij dachten dat het gewoon was om een onreine hond, die door de religie vervloekt was en waarvan gezegd werd dat dit dier zeven levens had, te pesten.

Tenslotte vluchtte hij voor het sarren van het rijstepapverkopertje in de richting van de Torenstraat.

Hij sleepte zich vermoeid en met een hongerige maag voort en verstopte zich in een goot. Hij legde zijn kop op de voorpoten. Zijn tong hing uit de bek en hij keek half slapend, half wakend naar de groene weide die zich voor hem uitstreckte.

Zijn lichaam was moe en zijn zenuwen waren overprikkeld. In het vocht van de goot rustte zijn lichaam van kop tot staart. Allerlei geuren van halfvergane grassen, een natte oude schoen, dode en levende voorwerpen onder zijn neus deden zijn ongeordende, verre herinneringen herleven.

Iedere keer dat hij naar de weide keek, werd zijn instinct in hem wakker en in zijn gedachten kregen de herinneringen uit het verleden een nieuwe geest. Maar deze keer waren zijn gevoelens buitengewoon sterk. Het leek alsof iemand hem aanzette tot springen en huppelen. Hij voelde een enorme aandrang om in het gras te gaan hollen en te gaan springen.

Dit gevoel was de erfenis van zijn voorgeslacht. In Schotland waren ze in totale vrijheid getraind. Doch zijn lichaam was zo gebroken dat het hem geen enkele beweging toe-

'Heidense baas!': Heiden is het allerergste scheldwoord, waarmee iemand een ander kan aanspreken.

stond. Een bezeerd gevoel en een krachteloosheid hadden bezit van hem genomen. Een handvol vergeten en verloren gevoelens kwam in beweging.

Vroeger was hij onderhevig aan verschillende soorten dwang en behoeften. Hij voelde zich toen verplicht om, als zijn baas hem riep, present te zijn om een vreemde persoon of hond weg te jagen. Of om met het kind van de baas te spelen. Hij wist hoe hij zich moest gedragen tegenover vreemden en bekenden. Dat hij op tijd moest eten en op een vast moment geaaid moest worden. Maar thans was hij vrij van al die dwang.

Nu was al zijn aandacht erop gericht om met angst en beven wat eten uit het afval te zoeken en de hele dag te worden geslagen en te janken.

Dit was zijn enige verweer. Vroeger was hij moedig, dapper, schoon en fris, maar nu angstig en vernederd.

Bij ieder geluid dat hij hoorde of iets dat in zijn nabijheid bewoog, beefde hij. Zelfs voor zijn eigen stemgeluid was hij bang. Inmiddels was hij aan vuil en afval gewend. Zijn lichaam jeukte. Hij had geen zin meer om zijn vlooiën te verjagen of zich te likken. Hij voelde dat hij zelf een stuk afval geworden was en dat iets in hem al was gedood, uitgedoofd.

Vanaf het moment dat hij in deze hel terechtgekomen was, waren er al twee winters verstreken. Gedurende deze tijd had hij zijn buik nooit vol gegeten en geen rustige slaap genoten. Zijn lusten en gevoelens waren gesmoord. Er was niemand om hem te aaien.

Niemand had hem in de ogen gekeken. Hoewel de mensen hier in alles op zijn baas leken, scheen het hem toe dat er tussen gevoelens, gewoonten en het gedrag van zijn baas en deze mensen een verschil was van hemel en aarde. Het leek alsof de mensen waarmee hij vroeger omging dichterbij de wereld van zijn gevoelens stonden. Zij begrepen zijn lijden en gevoelens én beschermden hem.

Van de geuren die hij rook, deed de geur van de rijstepap van dat verkopertje hem het meest duizelen. Deze witte pap leek op de melk van zijn moeder en deed alle beelden uit zijn kindertijd voor zijn ogen herleven.

Plotseling verstijfde hij. Hij dacht eraan terug dat hij een jong hondje was en een warme, voedzame vloeistof uit de tepels van zijn moeder zoog en dat ze zijn lichaam schoon likte met haar zachte, sterke tong. De scherpe, zware geur van zijn moeder en haar melk, die hij samen met zijn broertje had geroken, terwijl ze hen knuffelde, vulde zijn neus. Als hij dronken was van de melk, was zijn lichaam warm en voelde hij zich lekker. Een stromende warmte stuwde in al zijn aderen en zenuwen. Hij nam afstand van de tepels van zijn moeder met een zware kop en daarop voelde hij dat een diepe slaap hem extatische bevingen bezorgde over zijn hele lichaam. Er was geen groter genot voor te stellen dan het genot zomaar de tepels van zijn moeder te kunnen voelen en zonder enige last en moeite melk te krijgen. Het donzige lichaam van zijn broertje en de stem van zijn moeder waren louter roes en streling. Hij herinnerde zich zijn toenmalig houten hokje en al die spelletjes met zijn broertje in die groene tuin. Hij beet zacht in de tuitvormige oren van zijn broertje. Ze vielen, stonden weer op en renden. Toen vonden ze nog een nieuwe speelgenoot, de zoon van hun baas.

In de hoek van de tuin holden ze, blaften en beten zacht in zijn kleding. Vooral het aaien van zijn baas en de hondenkoekjes die hij uit zijn handen kreeg, vergat hij nimmer.

Hij was dol op het jongetje van de baas. Hij was zijn beste speelgenoot en hij had hem nooit geslagen.

Toen, plotseling, verloor hij zijn moeder en broertje en had hij niemand meer behalve zijn baas, diens vrouw en zoontje en een oude bediende. Hij herkende precies hun geuren. Hij onderscheidde het geluid van hun voetstappen. Tijdens diner en lunch rende hij rondom de tafel en rook het eten.

Soms gaf de vrouw van zijn baas hem in alle vriendelijkheid

een hapje, hoewel de baas het niet goedkeurde. Dan kwam de oude bediende te voorschijn en riep naar hem: “Pat! ... Pat! ...” en gaf hem zijn eten in de speciale bak naast zijn houten hok.

De roes bezorgde hem het onheil. Zijn baas gaf hem nooit toestemming om buiten de tuin te komen en de teefjes te achtervolgen. Op een herfstdag toen zijn baas en twee gasten welke Pat goed kende in de auto zaten, riepen ze hem bij zich. Pat had al een paar keer samen met zijn baas reisjes in de auto gemaakt.

Op die dag verkeerde hij in een roes. Hij was ongewoon gespannen en rusteloos. Na een paar uurtjes autorijden stapten ze uit bij een plein. Zijn baas en diens gasten liepen door de Torenstraat.

De geur van een teefje en de sporen van een soortgenoot die Pat rook, maakten hem op slag gek. Meter voor meter besnuffelde hij de grond en uiteindelijk ging hij via een goot een tuin binnen.

In de namiddag hoorde hij twee keer de stem van zijn baas: “Pat! ... Pat! ...” Was het echt de stem van zijn baas of was het een weerklank van zijn stem die hij hoorde? Hoewel de stem van zijn baas op hem een buitengewone uitwerking had en hem wees op alle dwang en plichten die hij ten op-zichte van zijn baas voelde, dwong een bovennatuurlijke kracht hem om bij het teefje te blijven. Zijn oren waren zwaar en doof voor de geluiden die hij van buitenaf hoorde.

De sterkste gevoelens waren in hem ontwaakt en de geur van het teefje was zo sterk en zo scherp dat zijn kop ervan tolde. Al zijn spieren en heel zijn lichaam en geestelijke vermogens waren buiten zijn beheersing. Hij was zichzelf niet langer meester. Het duurde niet lang tot de eigenaren van de tuin hem met veel lawaai, schoppen en emmertjes water uit de tuin joegen.

Pat was duizelig, misselijk en moe, maar voelde zich licht en lekker.

Toen hij weer bij zijn positieven kwam, zocht hij zijn baas. In een paar straten hing nog de flauwe geur van zijn baas.

Hij besnuffelde al die plekken. Herhaaldelijk zwierf hij de vage geur achterna tot de ruïnes buiten het dorp en keerde weer terug naar het plein. Pat had begrepen dat zijn baas ook op het plein was geweest. Zijn flauwe geur was tussen alle andere geuren verdwenen. Was zijn baas weg en had hij hem achtergelaten? Hij had een aangenaam gevoel van angst en spanning.

Hoe kon Pat zonder zijn baas, zijn god, leven? Zijn baas was zijn god en hij was er zeker van dat hij hem zou komen zoeken. Angstig rende hij in alle richtingen, maar al zijn pogingen waren ijdel.

Eindelijk, 's nachts, moe en achtergelaten ging hij naar het plein. Er was geen spoor te bekennen van zijn baas. Hij zwierf weer wat in het dorp en uiteindelijk ging hij naar de goot waar dat teefje was. De opening naar de tuin was met klei en stenen dichtgemaakt. Pat groef met bijzondere inspanning in de grond om de tuin binnen te gaan, maar het was een onmogelijke opgave.

Toen was zijn hoop vervlogen. Hij viel daar in slaap. Midden in de nacht schrok Pat door zijn eigen gejack uit de slaap op. Hij stond zenuwachtig op en ging hollend de straten in. Hij snuffelde aan muren en bomen. Hij zwierf door de onbekende straten en toen voelde hij dat hij honger had.

Daarop keerde hij naar het plein terug. Daar rook hij de geur van allerlei eten: die van vleesresten van de vorige dag, van vers brood en yoghurt. De verschillende geuren vermengden zich tot één. Hij voelde zich wel schuldig toen hij beseftte dat hij nu naar het erf van één van de mensen die op zijn baas leken moest gaan om te bedelen. En als er geen rivaal zou zijn om hem te verdrijven, zou hij langzamer-hand hun hondje kunnen worden. Misschien dat één van die vermogende schepselen hem zou willen voeden en verzorgen.

Voorzichtig en met angst en beven ging hij naar de bakkerij die net geopend was. De geur van gebakken brood verspreidde zich in de lucht. Iemand die een brood bij zich had, sprak hem aan: “Kom eens! ... Kom! ... “ De stem klonk hem vreemd in de oren. De man gooide een stuk brood in zijn richting. Twijfelend pakte Pat het, vrat het op en kwispelstaartte naar hem. De man legde zijn brood op de stenen bank van de bakkerij neer en voorzichtig aaide hij Pat's kop en deed zijn halsband los. Wat een heerlijk gevoel! Het leek alsof hij van alle dwang, druk en verplichtingen bevrijd was. Pat was vrij!

Toen hij weer met zijn staart zwaaide en naar de bakker ging, kreeg hij een schop in zijn zij en verdween jankend. De bakker ging naar de goot en waste zijn handen ritueel. Pat herkende zijn halsband die nu nog altijd voor de bakkerij hing.

Dit was de allerlaatste vriendelijkheid, die hij in zijn leven ervoer en deze was slechts omwille van de prachtige en dure halsband die hij toen droeg.

Vanaf die dag ontving Pat niets anders dan schoppen, stenen en stokslagen van deze mensen. Het leek alsof het allemaal zijn aardsvijanden waren, die ervan genoten hem te martelen.

Pat beseftte dat hij een nieuwe wereld was binnengegaan waarin hij zich niet thuis voelde en waar niemand begrip had voor zijn gevoelens en zijn wereld.

De eerste dagen waren het allerergst, maar langzamerhand wende hij eraan. Bovendien, bij de bocht van de Torenstraat aan de rechterkant, had hij een verzamelplaats van afval ontdekt. Tussen het afval vond hij af en toe lekkere stukken bot, vet, huid, vissenkoppen en nog vele andere lekkere etensresten die hij niet kon herkennen. Het grootste deel van de dag bracht hij door voor de slagerij en de bakkerij. Hij keek met een smekende blik naar de handen van de slager, maar hij kreeg meestal snauwen, grauwen en slaag.

Hij was al gewend aan zijn nieuwe leven. Van het vroegere leven restte hem alleen maar een handvol vage, flauwe voorstellingen en sommige geuren. Wanneer hij het te moeilijk had, zocht hij een uitweg en troost in zijn herinneringen aan het verloren paradijs.

Buiten zijn wil speelden de vroegere herinneringen zich voor hem af. Wat Pat het meeste kwelde, was zijn behoefte om geaaid te worden. Hij was als een weeskind, dat alleen maar schoppen en slagen kreeg en scheldwoorden hoorde.

Zijn vage gevoelens waren echter nog niet gedoofd. Door zijn met ellende en pijn gevulde nieuwe leven, had hij nog meer behoefte om geaaid te worden. Zijn ogen bedelden hierom. Hij was zelfs bereid zijn leven te geven voor een aai over zijn kop. Hij had behoefte om zijn vriendelijkheid aan iemand te schenken en zich voor hem op te offeren en zijn trouw en liefde aan iemand te tonen. Maar het leek hem dat niemand zijn gevoelsbetuiging nodig had. Niemand beschermdde hem. In welke ogen hij ook keek, hij zag niets dan wraak en bedrog. Hoe hij ook kwispelde om de aandacht van deze mensen te krijgen, het leek wel of het hun woede en getier slechts vermeerderde.

Terwijl Pat in de goot doezelde, jankte hij en een paar keer werd hij wakker van zijn eigen gejank en waanvoorstellingen. De geur van geroosterd vlees verergerde zijn honger.

Een oppermachtige honger teisterde hem van binnen, zodat hij zijn zwakte en de andere pijnen vergat. Met veel moeite stond hij op en tegen wil en dank sleepte hij zich naar het plein.

Op dat moment reed een auto met veel lawaai in een wolk van stof het plein op. Een man stapte de auto uit. Hij ging naar Pat toe en streelde de kop van het dier. Deze man was niet zijn baas. Pat vergiste zich niet omdat hij de geur van zijn baas maar al te goed kende. Maar hoe was het mogelijk dat iemand hem zomaar aaide? Pat kwispelde met zijn

staart en keek vertwijfeld op naar hem. “Vergist deze man zich?” vroeg Pat zich af. “Dit kan niet zijn vanwege mijn halsband, die draag ik niet meer. Waarom aait deze man mij dan?”

De man streek Pat's kop voor de tweede keer. Hij volgde de man. De hond verbaasde zich omdat de man een winkel binnenging die Pat herkende en waaruit de geur van eten kwam. De man ging naast een muur, op een bank zitten en kreeg warm brood, yoghurt, omelet en wat fruit. Hij dipte stukken brood in yoghurt en gooide ze naar Pat toe. Hij schrokte ze eerst haastig naar binnen, maar later rustiger.

Hij vrat stukken brood en keek met zijn mooie groenblauwe ogen, vol smekende blikken, dankbaar op naar de man. En voortdurend kwispelde zijn staart. Was hij wakker of was dit een droom? Pat at zijn buik vol, zonder onderbroken te worden door slaag. Had hij een nieuwe baas gevonden?

Het was een warme dag. De man stond op en ging in de richting van de Torenstraat. Hij stopte even en ging verder, straat in, straat uit.

Pat volgde hem, tot de man buiten het dorp was bij een om-muurde ruïne. Dit was dezelfde ruïne waar zijn baas naar-toe was gegaan. Volgden de mannen misschien ook de geur van hun wijfjes? Pat stond bij een muur en wachtte op de man.

Toen keerden ze samen naar het plein terug. De man streek nog één keer Pat's kop en ze maakten een rondje over het plein. In één van de auto's, die Pat herkende, ging de man zitten. De hond durfde niet in de auto te springen. Hij ging naast de auto zitten en keek alleen maar naar de man.

Plotseling startte de auto en reed weg in een wolk van stof. Zonder te twifelen holde Pat achter de auto aan.

Nee, deze keer moest hij de man niet kwijtraken. Hijgend, met pijn in zijn hele lichaam, volgde hij de auto. De snelheid werd steeds hoger. De auto verliet het dorp en reed een

weggetje in. Twee of drie keer haalde Pat de auto in, maar dan bleef hij weer achter. Gedreven door hopeloosheid en met inspanning van al zijn krachten, nam hij hoge en snelle sprongen. Maar de auto reed steeds sneller. Hij had zich vergist. Behalve dat hij de auto niet bereikte, verloor hij ook nog al zijn kracht en voelde hij zich verzwakken. Hij was gebroken.

Ineens voelde hij dat zijn ledematen buiten zijn beheersing waren. Hij was niet in staat om zelfs maar de allerkleinste beweging te verrichten. Al zijn pogingen waren ijdel. Hij wist niet waarom hij had gerend. Hij wist niet waar hij heen was gegaan. Hij kon niet verder en er was geen weg terug. Hij viel hijgend neer. Zijn tong hing uit zijn bek. Het werd zwart voor zijn ogen.

Met geknakte nek sleepte hij zich moeizaam naar de berm. Daar, naast een door een greppel omzoomde akker, viel hij neer met zijn buik op het vochtige, hete grind. Zijn instinct, dat hem nooit bedrogen had, zei hem dat hij zich niet meer kon bewegen. Het tolde in zijn kop. Al zijn gedachten en gevoelens waren verduisterd en vervaagd. Hij voelde een hevige pijn in zijn buik. In zijn ogen gloeide een onaangenaam licht. Onder stuiptrekkingen en omwentelingen werden zijn voor- en achterpoten gaandeweg gevoelloos. Een koel zweet overdekte zijn hele lichaam. Het was een zachte koelte en een genot.

In de namiddag cirkelden drie hongerige kraaien boven Pat, want ze hadden zijn geur van verre geroken.

Eén van deze kraaien streek behoedzaam neer en ging naast hem zitten. Hij beloerde Pat nauwkeurig en toen hij zeker was dat de hond nog niet helemaal dood was, vloog hij weer op.

Deze drie hongerige kraaien waren voor het uitpikken van de twee groenblauwe ogen van Pat gekomen.

Division (perceel) 85
Plattegrond van de begraafplaats
Le Père Lachaise, Parijs - Frankrijk

Het grafmonument van Sadegh Hedayat op de
begraafplaats Le Père Lachaise, Parijs - Frankrijk.

LITERATUURLIJST

- Goeroeha mahkoemin wa Payamè Kafka, Sadegh Hedayat.
Vierde druk.
Uitgever: Uitgeverij Amir Kabir - Teheran.
In het Perzisch.
- Sagè welgard, Sadegh Hedayat. Zevende druk.
Uitgever: Uitgeverij Amir Kabir - Teheran.
In het Perzisch.
- Loghat-Nama van Ali Akbar Dehkhoda.
Iraans woordenboek/encyclopedie.
Uitgever: Universiteit van Teheran.
In het Perzisch.
- Farhang-e Farsi Mo'in.
Iraans woordenboek/encyclopedie.
Uitgever: Uitgeverij Amir Kabir - Teheran.
In het Perzisch.
- Az Nima ta rozegare ma.
Hedendaagse literatuurgeschiedenis van Iran.
Auteur: Yahya Aryanpour.
Uitgever: Uitgeverij Zawwar - Teheran.
In het Perzisch.
- Verschillende uitgaven van het werk van Kafka.
In het Nederlands en in het Duits.
- Woordenboek der Nederlandsche taal.
Digitale versie.
- Van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse Taal.
Digitale versie.
- Elektronisch groene boekje.
Digitale versie.
- Elektronische Encarta encyclopedie
Digitale versie.

VERDERE LITERATUUR

1.
De impasse / door Sadegh Hedayat ; vert. uit het Perzisch aan
aant. door J.J. Witkam, eiden, Eerst versch. in: Sag-i-
Wilgard, 1942, 18.66 (18.66 (NBC)).
2.
De blinde uil / Sadegh Hedayat ; vert. [naar de Engelse vert.
uit het Perzisch] door Jacques Hamelink, Amsterdam,
Polak & Van Gennep, 1965, 18.66 (Iraanse talen (NBC)).
3.
De blinde uil / Sadegh Hedayat ;
vert. uit het Perzisch, door Gert J.J. de Vries, Amsterdam,
COPPENS & FRENKS, 1987, (ISBN) 9071127079.
4.
Levend begraven / Sadegh Hedayat, Amsterdam,
Coppens & Frenks, 1994, (ISBN) 907112746X.
5.
Zeven korte verhalen van Sadeq Hedayat /
[vert. uit het Perzisch: Paul Slaats],
Amsterdam : Vazhe, 1999, (ISBN) 9080181137.
6.
Heer Hadzji / Sadegh Hedayat, Drachten, Dr. Ali Soleimani,
vert. uit het Perzisch, Het Talenhuis, (ISBN) 90-801363-9-5.
7.
De zwerfhond / Sadegh Hedayat, Drachten, Dr. Ali
Soleimani, vert. uit het Perzisch, Het Talenhuis, (ISBN) 90-
807633-1-4.
8.
Juffrouw Alawiyeh/Sadegh Hedayat, Drachten, Dr. Ali
Soleimani,
vert. uit het Perzisch, Het Talenhuis, (ISBN) 90-807633-4-9

9.
Het werk van Kafka.

Bij Het Talenhuis zijn verschenen:

Titel:	ISBN: Eerste druk:
Oden van mijn land	90-9004271-7 , 1991
Een fotokopie van een bloementuin	90-9005730-7 , 92
Tweezaamheid	90-801363-2-8 , 1993
Drie rivieren in één zee	90-801363-5-2 1993
Legenden uit Azerbeidzjan	90-801363-4-4 1993
Wat betekent het gedicht	90-801363-1-x 1993
Gedichten van Baba Taher Oryan	90-801363-3-6 , 93
Gegroet Hedarbaba van Sjahriyar	90-801363-6-0 2000 (Verkrijgbaar)
Wetboek van Islamitisch Strafrecht	90-801363-7-9 2001 (Verkrijgbaar)
Islamitisch Burgerlijk Wetboek	90-801363-8-7 2002 (Verkrijgbaar)
Heer Hadzji van Sadegh Hedayat	90-801363-9-5 2003 (Verkrijgbaar)
De Zwerfhond van Sadegh Hedayat	90-807633-1-4 2003 (Verkrijgbaar)
Verhalen van Perzische spreekwoorden	90-807633-2-2 2004 (Verkrijgbaar)
Islamitisch Personen- en Familierecht	90-807633-3-0 2004 (Verkrijgbaar)
Juffrouw Alawiyeh van Sadegh Hedayat	90-807633-4-9 2005 (Verkrijgbaar)
Islamitische Grondwet & Islamitisch Manifest	90-807633-5-7 2005 (Verkrijgbaar)
Toneelstuk 'Vrouwtje Vlinder' van Bijan Mofid	90-807633-6-5 2005 (Verkrijgbaar)

**Perzische poëzie en proza
in het Nederlands op internet:
www.talenhuis.com
OOK BESTELLING VAN BOEKEN!**

سگ ولگرد

چند دکان کوچک نانوائی، قصابی، عطاری، دو قهوه‌خانه و یک سلمانی که همه آنها برای سد جوع و رفع احتیاجات خیلی ابتدائی زندگی بود تشکیل میدان ورامین را میداد. میدان و آدمه‌ایش زیر خورشید قهار، نیم‌سوخته، نیم‌بریان شده، آرزوی اولین نسیم غروب و سایه شب را میکردند. آدمها، دکانها، درختها و جانوران، از کار و جنبش افتاده بودند. هوای گرمی روی سر آنها سنگینی میکرد و گرد و غبار نرمی جلو آسمان لاجوردی موج میزد، که بواسطه آمد و شد اتومبیل‌ها پیوسته به غلظت آن میافزود.

یکطرف میدان درخت چنار کهنی بود که میان تنه‌اش پوک و ریخته بود، ولی با سماجت هر چه تمامتر شاخه‌های کج و کوله نقرسی خود را گسترده بود و زیر سایه برگهای خاک‌آلودش یک سکوی پهن بزرگ زده بودند، که دو پسر بچه در آنجا به آواز رسا، شیربرنج و تخمه کدو میفروختند. آب گل‌آلود غلیظی از میان جوی جلو قهوه‌خانه، بزحمت خودش را میکشاند و رد میشد.

تنها بنائی که جلب نظر میکرد برج معروف ورامین بود که نصف تنه استوانه‌ای ترک ترک آن با سر مخروطی پیدا بود. گنجشک‌هایی که لای درز آجرهای ریخته آن لانه کرده بودند، نیز از شدت گرما خاموش بودند و چرت میزدند - فقط صدای ناله سگی فاصله بفاصله سکوت را می شکست.

این یک سگ اسکاتلندی بود که پوزه کاه‌دودی و بیاهایش خال سیاه داشت، مثل اینکه در لجن‌زار دویده و باو شتک زده بود. گوشهای بلبله، دم براغ، موهای تابدار چرک داشت و دو چشم باهوش آدمی در پوزه پشم‌آلود او میدرخشید. در ته چشمهای او یک روح انسانی دیده میشد، در نیم‌شبی که زندگی او را فراگرفته بود یک چیز بی‌پایان در

چشم‌هایش موج میزد و پیامی با خود داشت که نمیشد آنرا دریافت، ولی پشت‌نی‌چشم او گیر کرده بود. آن نه روشنائی و نه رنگ بود، یک چیز دیگر باورنکردنی مثل همان چیزیکه در چشمان آهوی زخمی دیده میشود بود، نه تنها یک تشابه بین چشمهای او و انسان وجود داشت بلکه یک نوع تساوی دیده میشد. - دو چشم میشی پر از درد و زجر و انتظار که فقط در پوزه یک سگ سرگردان ممکن است دیده شود. ولی بنظر می‌آمد نگاههای دردناک پر از التماس او را کسی نمیدید و نمی‌فهمید! جلو دکان نانوايي پادو او را کتک میزد، جلو قصابی شاگردش باو سنگ میپرانند، اگر زیر سایه اتومبیل پناه میبرد، لگد سنگین کفش میخ‌دار شوfer از او پذیرائی میکرد. و زمانیکه همه از آزار باو خسته میشدند، بچه شیربرنج فروش لذت مخصوصی از شکنجه او میبرد. در مقابل هر ناله‌ای که میکشید یک پار‌سنگ بکمرش میخورد و صدای قهقهه بچه پشت ناله سگ بلند میشد و میگفت: «بدمسب صاحب!» مثل اینکه همه آنهاي دیگر هم با او همدست بودند و بطور موزی و آبزیرکاه از او تشویق میکردند، میزدند زیر خنده. همه محض رضای خدا او را میزدند و بنظرشان خیلی طبیعی بود سگ نجسی را که مذهب نفرین کرده و هفتا جان دارد برای ثواب بچزانند.

بالاخره پسر بچه شیربرنج فروش بقدری پایی او شد که حیوان ناچار بکوچه‌ای که طرف برج میرفت فرار کرد، یعنی خودش را با شکم گرسنه، بزحمت کشید و در راه آبی پناه برد. سر را روی دو دست خود گذاشت، زبانش را بیرون آورد، در حالت نیم‌خواب و نیم‌بیداری، بکشتزار سبزی که جلوش موج میزد تماشا میکرد. تنش خسته بود و اعصابش درد میکرد، در هوای نمناک راه آب آسایش مخصوصی سرتاپایش را فرا گرفت. بوهای مختلف سبزه‌های نیمه‌جان، یک لنگه کفش کهنه نم‌کشیده، بوی اشیاء مرده و جاندار در بینی او یادگارهای درهم و دوری را زنده کرد. هر دفعه که بسبزه‌زار دقت میکرد، میل غریزی او بیدار میشد و یادبودهای گذشته را در مغزش از سر نو جان

میداد، ولی این دفعه بقدری این احساس قوی بود، مثل اینکه صدائی بیخ گوشش او را وادار به جنبش و جست و خیز میکرد. میل مفراطی حس کرد که در این سیزه‌ها بدود و جست بزند.

این حس موروثی او بود، چه همه اجداد او در اسکاتلند، میان سیزه آزادانه پرورش دیده بودند. اما تنش بقدری کوفته بود که اجازه کمترین حرکت را باو نمیداد. احساس دردناکی آمیخته با ضعف و ناتوانی باو دست داد. یک مشت احساسات فراموش شده، گم شده همه بهیجان آمدند. پیشتر او قیود و احتیاجات گوناگون داشت. خودش را موظف میدانست که صدای صاحبش حاضر شود، که شخص بیگانه و یا سگ خارجی را از خانه صاحبش بتاراند، که با بچه صاحبش بازی بکند، با اشخاص دیده شناخته چه‌جور تابکند، با غریبه چه‌جور رفتار بکند، سر موقع غذا بخورد، بموقع معین توقع نوازش داشته باشد. ولی حالا تمام این قیدها از گردنش برداشته شده بود.

همه توجه او منحصر باین شده بود که با ترس و لرز از روی زبیل، تکه خوراکی بدست بیاورد و تمام روز را کتک بخورد و زوزه بکشد – این یگانه وسیله دفاع او شده بود – سابق او با جرأت، بی‌باک، تمیز و سرزنده بود، ولی حالا ترسو و توسری‌خور شده بود، هر صدایی که میشنید، و یا چیزی نزدیک او تکان میخورد، بخودش می‌لرزید، حتی از صدای خودش وحشت میکرد – اصلاً او بکثافت و زبیل خو گرفته بود. – تنش میخارید، حوصله نداشت که کیک‌هایش را شکار بکند و یا خودش را بلیسد. او حس میکرد که جزو خاکروبه شده و یک چیزی در او مرده بود، خاموش شده بود.

از وقتی که در این جهنم دره افتاده بود، دو زمستان می‌گذشت که یک شکم سیر غذا نخورده بود، یک خواب راحت نکرده بود، شهوتش و احساساتش خفه شده بود، یکنفر پیدا نشده بود که دست نوازشی روی سر او بکشد، یکنفر توی چشمهای او نگاه نکرده بود، گرچه آدمهای

اینجا ظاهراً شبیه صاحبش بودند، ولی بنظر می‌آمد که احساسات و اخلاق و رفتار صاحبش با اینها زمین تا آسمان فرق داشت، مثل این بود که آدم‌هایی که سابق با آنها محشور بود، بدن‌بای او نزدیکتر بودند، دردها و احساسات او را بهتر می‌فهمیدند و از او بیشتر حمایت میکردند.

در میان بو‌هایی که بمشامش میرسید، بوئی که بیش از همه او را گیج میکرد، بوی شیربرنج جلو پسر بچه بود - این مایع سفید که آنقدر شبیه شیر مادرش بود و یاد‌های بچگی را در خاطرش مجسم میکرد - ناگهان یک حالت کرختی باو دست داد، بنظرش آمد وقتیکه بچه بود از پستان مادرش آن مایع گرم مغذی را می‌مکید و زبان نرم محکم او تنش را می‌لیسید و پاک میکرد. بوی تن‌دی که در آغوش مادرش و در مجاورت برادرش استشمام میکرد - بوی تند و سنگین مادرش و شیر او در بینیش جان گرفت.

همینکه شیر مست میشد، بدنش گرم و راحت میشد و گرمای سیالی در تمام رگ و پی او میدوید، سرسنگین از پستان مادرش جدا میشد و یک خواب عمیق که لرزه‌های مکینی بطول بدنش حس میکرد، دنبال آن می‌آمد. - چه لذتی بیش از این ممکن بود که دست‌هایش را بی‌اختیار به پستان‌های مادرش فشار میداد، بدون زحمت و دوندگی شیر بیرون می‌آمد. تن کرکی برادرش، صدای مادرش همه اینها پر از کیف و نوازش بود. لانه چوبی سابقش را بخاطر آورد، بازیهایی که در آن باغچه سبز با برادرش میکرد.

گوشه‌های بلبله او را گاز میگرفت، زمین می‌خوردند، بلند میشدند، میدویدند و بعد یک همبازی دیگر پیدا کرد که پسر صاحبش بود. در ته باغ دنبال او میدوید، پارس میکرد، لباسش را دندان میگرفت. مخصوصاً نوازش‌هایی که صاحبش از او میکرد، قندهائی که از دست او خرده بود هیچوقت فراموش نمیکرد، ولی پسر صاحبش را بیشتر دوست داشت، چون همبازیش بود و هیچوقت او را نمیزد.

بعدها یکمرتبه مادر و برادرش را گم کرد، فقط صاحبش و پسر او و زنش با یک نوکر پیر مانده بودند. بوی هر کدام از آنها را چقدر خوب تشخیص میداد و صدای پایشان را از دور میشناخت. وقت شام و ناهار دور میز میگشت و خوراکها را بو میکشید، و گاهی زن صاحبش با وجود مخالفت شوهر خود یک لقمه مهر و محبت برایش میگرفت. بعد نوکر پیر میآمد، او را صدا میزد: «پات... پات...» و خوراکش را در ظرف مخصوصی که کنار لانه چوبی او بود میریخت.

مست شدن پات باعث بدبختی او شد، چون صاحبش نمیگذاشت که پات از خانه بیرون برود و بدنبال سگهای ماده بیفتد. از قضا یکروز پائیز صاحبش با دو نفر دیگر که پات آنها را میشناخت و اغلب بخانهشان آمده بودند، در اتومبیل نشستند و پات را صدا زدند و در اتومبیل پهلوی خودشان نشاندند. پات چندینبار با صاحبش بوسیله اتومبیل مسافرت کرده بود، ولی درین روز او مست بود و شور و اضطراب مخصوصی داشت. بعد از چند ساعت راه در همین میدان پیاده شدند. صاحبش با آن دو نفر دیگر از همین کوچه کنار برج گذشتند ولی اتفاقاً بوی سگ ماده‌ای، آثار بوی مخصوص همجنسی که پات جستجو میکرد او را یکمرتبه دیوانه کرد، بفاصله‌های مختلف بو کشید و بالاخره از راه آب باغی وارد باغ شد.

نزدیک غروب دومرتبه صدای صاحبش که میگفت: «پات... پات!...» بگوشش رسید. آیا حقیقتاً صدای او بود و یا انعکاس صدای او در گوشش پیچیده بود؟

گرچه صدای صاحبش تأثیر غریبی در او میکرد، زیرا همه تعهدات و وظایفی که خودش را نسبت بانها مدیون میدانست یادآوری مینمود، ولی قوه‌ای مافوق قوای دنیای خارجی او را وادار کرده بود که با سگ ماده باشد. بطوری که حس کرد گوشش نسبت بصداهای دنیای خارجی سنگین و کند شده.

احساسات شدیدی در او بیدار شده بود، و بوی سگ ماده بقدری تند و قوی بود که سر او را بدوار انداخته بود.

تمام عضلاتش، تمام تن و حواسش از اطاعت او خارج شده بود، بطوری که اختیار از دستش در رفته بود. - ولی دیری نکشید که با چوب و دسته‌بیل بهوار او آمدند و از راه آب بیرونش کردند.

پات گیج و منگ و خسته، اما سبک و راحت، همینکه بخودش آمد، به جستجوی صاحبش رفت. در چندین پس کوچه بوی رقیقی از او مانده بود. همه را سرکشی کرد، و بفاصله‌های معینی از خودش نشانه گذاشت، تا خرابه بیرون آبادی رفت، دوباره برگشت؛ چون پات پی‌برد که صاحبش بمیدان برگشته ولی از آنجا بوی ضعیف او داخل بوهای دیگر گم میشد، آیا صاحبش رفته بود و او را جا گذاشته بود؟ احساس اضطراب و وحشت گوارایی کرد. چطور پات میتواندست بی‌صاحب! بی‌خدایش زندگی بکند، چون صاحبش برای او حکم یک خدا را داشت، اما در عین حال مطمئن بود که صاحبش بجستجوی او خواهد آمد. هراسناک در چندین جاده شروع بدویدن کرد - زحمت او بیهوده بود.

بالاخره شب، خسته و مانده بمیدان برگشت، هیچ اثری از صاحبش نبود. چند دور دیگر در آبادی زد، عاقبت رفت دم راه آبی که آنجا سگ ماده بود، ولی جلو راه آب را سنگ‌چین کرده بودند. پات با حرارت مخصوصی زمین را با دستش کند که شاید بتواند داخل باغ بشود، اما غیرممکن بود. بعد از آنکه مأیوس شد، در همانجا مشغول چرت‌زدن شد.

نصف شب پات از صدای ناله خودش از خواب پرید. هراسان بلند شد، در چندین کوچه پرسه زد، دیوارها را بو کشید و مدتی ویلان و سرگردان در کوچه‌ها گشت. بالاخره گرسنگی شدیدی احساس کرد. بمیدان که برگشت بوی خوراکیهای جور بجور به مشامش رسید:

بوی گوشت شب مانده بوی نان تازه و ماست، همه آنها بهم مخلوط شده بود، ولی او در عین حال حس میکرد که مقصر است و وارد ملک دیگران شده، باید از این آدمهایی که شبیه صاحبش بودند گدائی بکند و اگر رقیب دیگری پیدا نشود که او را بتاراند، کم کم حق مالکیت اینجا را بدست بیاورد و شاید یکی از این موجوداتی که خوراکیها در دست آنها بود، از او نگهداری بکند.

با احتیاط و ترس و لرز جلو دکان نانوائی رفت که تازه باز شده بود و بوی تند خمیر پخته در هوا پراکنده شده بود، یکنفر که نان زیر بغلش بود باو گفت: «بباه... بباه!» صدای او چقدر بگوشش غریب آمد! و یک تکه نان گرم جلو او انداخت. پات هم پس از اندکی تردید، نان را خرد و دمش را برای او جنبانید. آن شخص، نان را روی سکوی دکان گذاشت، با ترس و احتیاط دستی روی سر پات کشید. بعد با هر دو دستش قلاده او را باز کرد. چه احساس راحتی کرد! مثل اینکه همه مسئولیتها، قیدها و وظیفهها را از گردن پات برداشتند. ولی همینکه دوباره دمش را تکان داد و نزدیک صاحب دکان رفت، لگد محکمی به پهلویش خورد و نالهکنان دور شد. صاحب دکان رفت بدقت دستش را لب جوی آب کر داد. هنوز قلاده خودش را که جلو دکان آویزان بود میشناخت.

از آن روز، پات بجز لگد، قلبه سنگ و ضرب چماق چیز دیگری ازین مردم عایدش نشده بود. مثل اینکه همه آنها دشمن خونی او بودند و از شکنجه او کیف میبردند!

پات حس میکرد وارد دنیای جدیدی شده که نه آنجا را از خودش میدانست و نه کسی به احساسات و عوالم او پی میبرد. چند روز اول را بسختی گذرانید. ولی بعد کم کم عادت کرد. بعلاوه سر پیچ کوچه، دست راست جانی را سراغ کرده بود که آشغال و زبیل در آنجا خالی میکردند و در میان زبیل بعضی تکههای خوشمزه مثل استخوان، چربی، پوست، کله ماهی و خیلی خوراکیهای دیگر که او نمیتوانست

تشخیص بدهد پیدا میشد. و بعد هم باقی روز را جلو قصابی و نانوائی میگذرانید. چشمش بدست قصاب دوخته شده بود، ولی بیش از تکه‌های لذیذ کتک می‌خورد، و با زندگی جدید خودش سازش پیدا کرده بود. - از زندگی گذشته فقط یک مشت حالات مبهم و محو و بعضی بوها برایش باقی مانده بود و هر وقت باو خیلی سخت می‌گذشت، درین بهشت گمشده خود یکنوع تسلیت و راه فرار پیدا میکرد و بی‌اختیار خاطرات آنزمان جلوش مجسم میشد.

ولی چیزیکه بیشتر از همه پات را شکنجه میداد، احتیاج او بنوازش بود. او مثل بچه‌ای بود که همه‌اش توسری خورده و فحش شنیده، اما احساسات رقیقش هنوز خاموش نشده. مخصوصاً با این زندگی جدید پر از درد و زجر بیش از پیش احتیاج بنوازش داشت. چشمهای او این نوازش را گدائی میکردند و حاضر بود جان خودش را بدهد، در صورتیکه یکنفر باو اظهار محبت بکند و یا دست روی سرش بکشد. او احتیاج داشت که مهربانی خودش را بکسی ابراز بکند، برایش فداکاری بنماید. حس پرستش و وفاداری خود را بکسی نشان بدهد اما بنظر می‌آمد هیچکس احتیاجی به ابراز احساسات او نداشت؛ هیچکس از او حمایت نمیکرد و توی هر چشمی نگاه میکرد بجز کینه و شرارت چیز دیگری نمیخواند. و هر حرکتی که برای جلب توجه این آدمها میکرد مثل این بود که خشم و غضب آنها را بیشتر برمی‌انگیخت.

در همان حال که پات توی راه آب چرت میزد، چندبار ناله کرد و بیدار شد، مثل اینکه کابوسهایی از جلو نظرش می‌گذشت. در این وقت احساس گرسنگی شدیدی کرد، بوی کباب می‌آمد. گرسنگی غداری تمام درون او را شکنجه میداد بطوری که ناتوانی و دردهای دیگرش را فراموش کرد. بزحمت بلند شد و با احتیاط بطرف میدان رفت.

در همین وقت یکی از اتومبیل‌ها با سر و صدا و گرد و خاک، وارد میدان ورامین شد. مردی از اتومبیل پیاده شد، بطرف پات رفت و دستی روی سر حیوان کشید. این مرد صاحب او نبود. پات گول نخورده بود، چون بوی صاحب خودش را خوب میشناخت. ولی چطور یکنفر پیدا شد که او را نوازش کرد؟ پات دمش را جنبانید و با تردید به آن مرد نگاه کرد. آیا گول نخورده بود؟ ولی دیگر قلاده بگردنش نبود برای اینکه او را نوازش بکنند. آن مرد برگشت دوباره دستی روی سر او کشید. پات دنبالش افتاد، و تعجب او بیشتر شد، چون آن مرد داخل اطاقی شد که او خوب میشناخت و بوی خوراکیها از آنجا بیرون می‌آمد. روی نیمکت کنار دیوار نشست. برایش نان گرم، ماست، تخم‌مرغ و خوراکیهای دیگر آوردند. آن مرد تکه‌های نان را به ماست آلوده میکرد و جلو او می‌انداخت. پات اول بتعجیل، بعد آهسته‌تر، آن نانها را میخورد و چشم‌های میشی خوش حالت و پر از عجز خودش را از روی تشکر بصورت آن مرد دوخته بود و دمش را میجنبانید. آیا در بیداری بود و یا خواب میدید؟ پات یک شکم غذا خورد بی آنکه این غذا با کتک قطع بشود. آیا ممکن بود یک صاحب جدید پیدا کرده باشد؟ با وجود گرما، آن مرد بلند شد. رفت در همان کوچه برج، کمی آنجا مکث کرد، بعد از کوچه‌های پیچ‌وپیچ گذشت. پات هم دنبالش، تا اینکه از آبادی خارج شد، رفت در همان خرابه‌ای که چند تا دیوار داشت و صاحبش هم تا آنجا رفته بود. شاید این آدمها هم بوی ماده خودشان را جستجو میکردند؟ پات کنار سایه دیوار انتظار او را کشید، بعد از راه دیگر بمیدان برگشتند.

آن مرد باز هم دستی روی سر او کشید و بعد از گردش مختصری که دور میدان کرد، رفت در یکی از این اتومبیل‌ها که پات میشناخت نشست. پات جرأت نمی‌کرد بالا برود، کنار اتومبیل نشسته بود، باو نگاه میکرد.

یکمرتبه اتومبیل میان گرد و غبار براه افتاد، پات هم بیدرنگ، دنبال

اتومبیل شروع بدویدن کرد. نه، او ایندفعه دیگر نمیخواست این مرد را از دست بدهد. لهله میزد و با وجود دردی که در بدنش حس میکرد با تمام قوا دنبال اتومبیل شلنگ بر میداشت و بسرعت میدوید. اتومبیل از آبادی دور شد و از میان صحرا میگذشت، پات دو سه بار به اتومبیل رسید، ولی باز عقب افتاد. تمام قوای خودش را جمع کرده بود و جست و خیزهایی از روی ناامیدی بر میداشت. اما اتومبیل از او تندتر میرفت. - او اشتباه کرده بود، علاوه بر اینکه به دو اتومبیل نمیرسید، ناتوان و شکسته شده بود. دلش ضعف میرفت و یکمرتبه حس کرد که اعضایش از اراده او خارج شده و قادر بکمترین حرکت نیست. تمام کوشش او بیهوده بود. اصلاً نمی دانست چرا دویده، نمی دانست بکجا میرود، نه راه پس داشت و نه راه پیش. ایستاد، لهله میزد، زبانش از دهانش بیرون آمده بود. جلو چشمهایش تاریک شده بود، با سر خمیده، بزحمت خودش را از کنار جاده کشید و رفت در یک جوی کنار کشتزار، شکمش را روی ماسه داغ و نمناک گذاشت، و با میل غریزی خودش که هیچوقت گول نمی خورد، حس کرد که دیگر از اینجا نمیتواند تکان بخورد. سرش گیج میرفت، افکار و احساساتش محو و تیره شده بود، درد شدیدی در شکمش حس میکرد و در چشمهایش روشنائی ناخوشی میدرخشید. در میان تشنج و پیچ و تاب، دستها و پاهایش کمکم بی حس میشد، عرق سردی تمام تنش را فراگرفت، یکنوع خنکی ملایم و مکلفی بود ...

نزدیک غروب سه کلاغ گرسنه بالای سر پات پرواز میکردند، چون بوی پات را از دور شنیده بودند یکی از آنها با احتیاط آمد نزدیک او نشست، بدقت نگاه کرد، همین که مطمئن شد پات هنوز کاملاً نمرده است، دوباره پرید. این سه کلاغ برای درآوردن دو چشم میشی پات آمده بودند.

سگ و لگرد

(فارسی)

De zwerfhond

(In het Perzisch)

Hommage aan de honderdderde geboortedag van Sadegh Hedayat!
17 februari 1903, Teheran, Iran - 8 april 1951, Parijs, Frankrijk

103 jaar SADEGH HEDAYAT

Voor de interpretatie van het werk van Sadegh Hedayat zijn zijn vertalingen uit de westerse literatuur van groot belang. Met name die van een aantal werken van Franz Kafka in het Perzisch. De bekendste daarvan is zijn vertaling van 'De metamorfose'.

Zijn bijzondere kennis en begrip van Kafka is onvoorstelbaar. Het effect van Kafka op zijn werk en levenswijze is niet bescheiden. Daarom is besloten om zijn essay over Kafka in het Nederlands te vertalen.

Omdat het verhaal 'De zwerfhond' van Sadegh Hedayat bijzonder bij deze atmosfeer past, is derhalve besloten om dit ook aan deze vertaling toe te voegen.

De oorspronkelijke Perzische tekst van 'De zwerfhond' is ook aan het eind van dit boek toegevoegd.

ISBN-10: 90-807633-7-3

ISBN-13: 978-90-807633-7-1

